بخش آموزش رسانه تفریحی سنتر

www.tafrihicenter.ir/edu کلیک کنید

نمونه سوال

گام به گام

امتحان نهایی

جزوه

دانلود آزمون های آزمایشی

متوسطه اول : هفتم ... هشتم ... نهم

متوسطه دوم : دهم ... یازدهم ... دوازدهم

www.tafrihicenter.ir

۲ گراف و مدل‌سازی

نویسنده پاسخ ها : افشین ملاسعیدی شهرستان : آبادان

با تشکر فراوان از استاد عزیزآقای انارکی که همکاری بسیار زیاد داشته و بنده را در حل مسائل یاری نموده اند.

۱ معرفی گراف
۲ مدل‌سازی با گراف

هزینه این فایل : قرائت صلوات جهت سلامتی مُنجی عالم بشریت ، قُطب دایره امکان (عج)

عزیزان می توانند به محض آماده شدن دیگر فایل ها به وبلاگ مراجعه نموده و دانلود کنند .

آدرس وبلاگ :sinxcosx.blogfa.com

همچنین در صورت مشاهده اشتباه در محاسبه و پاسخ ها بنده را از طریق شماره ۰۹۱۶۸۳۲۴۵۰۰ مطلع سازید .

سپاسگزارم

درس ۱ معرفی گراف

در اوایل قرن هجدهم، معمایی فکر برخی از اهالی شهر کونیگسبرگ (در حال حاضر در روسیه) را به خود مشغول کرده بود.

رودخانهٔ این شهر که از میان شهر عبور می‌کرد مانند آنچه در شکل زیر می‌بینید، شهر را به چند قسمت تقسیم می‌کرد. برخی از مردم این شهر کنجکاو بودند که بدانند آیا می‌توان با حرکت از یک نقطه از شهر و دقیقاً یکبار عبور از هر کدام از پل‌ها، به نقطهٔ شروع حرکت بازگشت؟

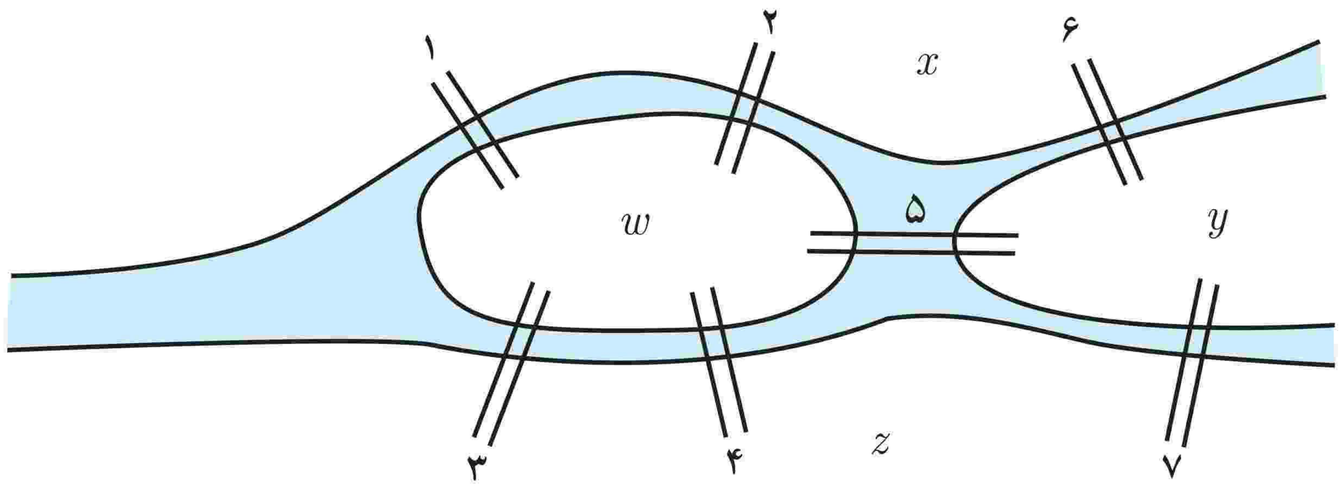

شکل ۱

لئونارد اویلر[1] (۱۷۸۳ ــ ۱۷۰۷)، ریاضی‌دان برجستهٔ سوئیسی، برای حل این مسئله از شکل زیر، که امروزه به آن «گراف» می‌گوییم، کمک گرفت و با استفاده از استدلال ثابت کرد که این کار امکان‌پذیر نیست.

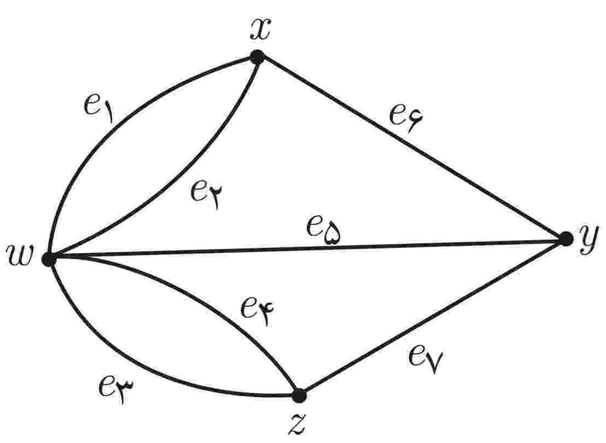

شکل ۲

اگر چهار ناحیهٔ x و y و z و w را با ۴ نقطه نمایش دهیم و به ازای هر پل که بین دو ناحیه قرار دارد نقاط متناظر با آن ناحیه‌ها را به هم وصل نماییم شکل مقابل به‌دست می‌آید که گرافِ حاصل از مدل‌سازی مسئلهٔ مذکور است. مدل‌سازی بسیاری از مسائل با گراف، دسته‌بندی منظم و تفکر منطقی دربارهٔ آنها را آسان‌تر می‌نماید.

اگرچه بیشتر مورخان تاریخ ریاضی شروع بحث گراف را از این مسئلهٔ اویلر می‌دانند، اما بی‌تردید

۱ــ Leonhard Euler

متفکران و ریاضی‌دانان دیگری پیش از آن تاریخ نیز برای حل مسائل از مدل‌سازی با گراف بهره گرفته‌اند. به‌طور مثال در حدود ۱۰۰ سال پیش از آن شیخ بهایی، ریاضی‌دان ایرانی[1] (۱۰۰۰ــ۹۲۵ خورشیدی) مسئله‌ای به این صورت طرح کرد :

سه خانه و سه چاه آب، مانند شکل مقابل مفروض‌اند. آیا می‌توان از هر چاه به هر خانه یک کانال آب حفر کرد به طوری که هیچ دو کانالی یکدیگر را قطع نکنند؟

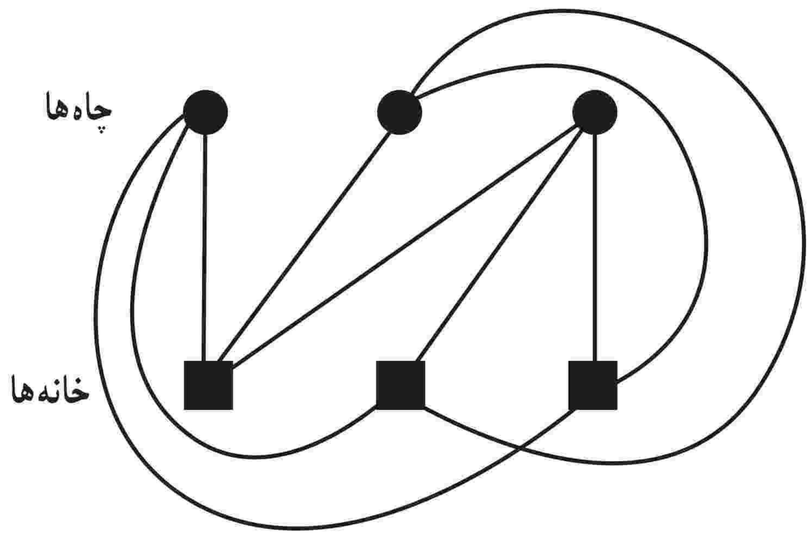

شکل ۳

حل این مسئله هم ارتباط نزدیکی به مباحث گراف دارد. اگر خانه‌ها و چاه‌ها را ۶ نقطه مشخص کنیم و کانال‌ها را با خط‌ها یا منحنی‌ها نمایش دهیم در این صورت دو مجموعهٔ مجزای ۳ عضوی از نقاط داریم که باید نقاط مجموعهٔ اوّل به تک‌تک نقاط مجموعهٔ دوم وصل شوند. شکل حاصل از این کار یک گراف است و می‌توان نشان داد که این کار نشدنی است و لااقل دو تا از خط‌ها یکدیگر را قطع می‌کنند.

حال به مثالی از تحلیل یک وضعیت به کمک گراف می‌پردازیم.

مثال : ۵ تیم فوتبال a، b، c، d و e در یک گروه قرار دارند و تیم‌ها دوبه‌دو با هم بازی می‌کنند و برخی از این بازی‌ها انجام شده است و اطلاعات زیر را داریم :

تیم a تیم‌های b و e را برده و به c باخته است.

تیم b به a باخته و از d برده است.

تیم c از تیم‌های a و e برده است.

تیم d به تیم‌های b و e باخته است.

تیم e به a و c باخته و از تیم d برده است.

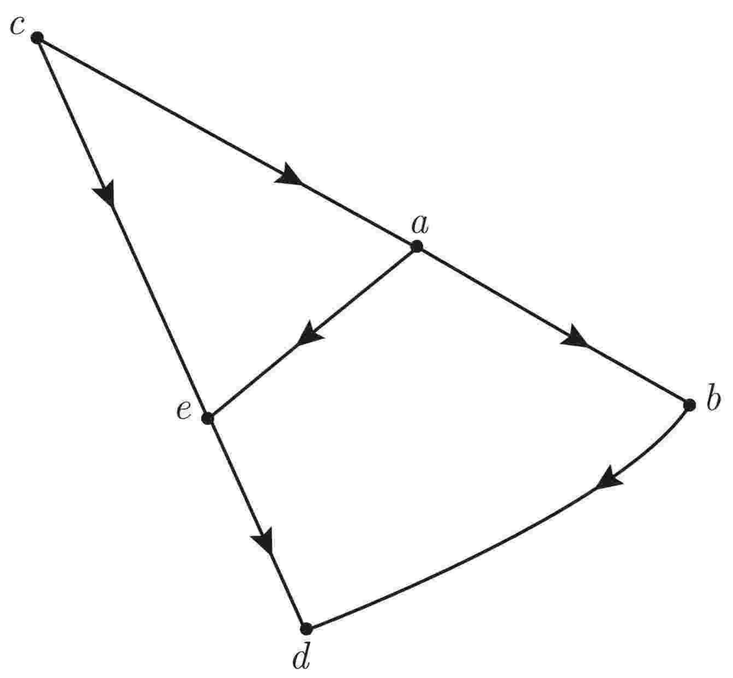

شکل ۴

برای نمایش تمام اطلاعات بالا به‌صورت خلاصه، از نموداری به شکل ۴ استفاده می‌کنیم که به ازای هر تیم یک نقطه می‌گذاریم و هر دو نقطه را به هم وصل می‌کنیم اگر و تنها اگر تیم‌های مربوط به آنها با هم بازی کرده باشند؛ و جهت خط یا منحنی‌ای که دو نقطه را به هم وصل می‌کند باید از تیم برنده به سمت تیم بازنده باشد.

حال با یک نگاه به نمودار رسم شده، علاوه بر دریافت اطلاعات بالا به سادگی به سؤال‌های زیر نیز می‌توان جواب داد.

ــ مشخص کنید هر تیم با کدام تیم‌ها بازی نکرده است.

d,a ، e,b ، c,b ، c,d بازی نکرده اند .

ــ اگر هر برد ۳ امتیاز داشته باشد در بازی‌هایی که تا اینجا انجام شده است کدام تیم‌ها بیشترین امتیاز را کسب کرده‌اند؟ **c,a**

۱ــ دکتر مهدی بهزاد، متولد ۱۳۱۵، ریاضی‌دان مشهور ایرانی، یکی از پیشگامانِ نظریه گراف در ایران است. بسیاری از پژوهش‌گران در این زمینه او را پدر علم گراف در ایران می‌دانند.

مسئله : سؤال دیگری مطرح کنید که با دیدن نمودار گرافِ مثال قبل بتوان به آن جواب داد.

سوال : کدام تیم فقط بُرد و کدام تیم فقط باخت داشته است ؟

پاسخ : تیم c فقط بُرد و تیم d فقط باخت داشته اند.

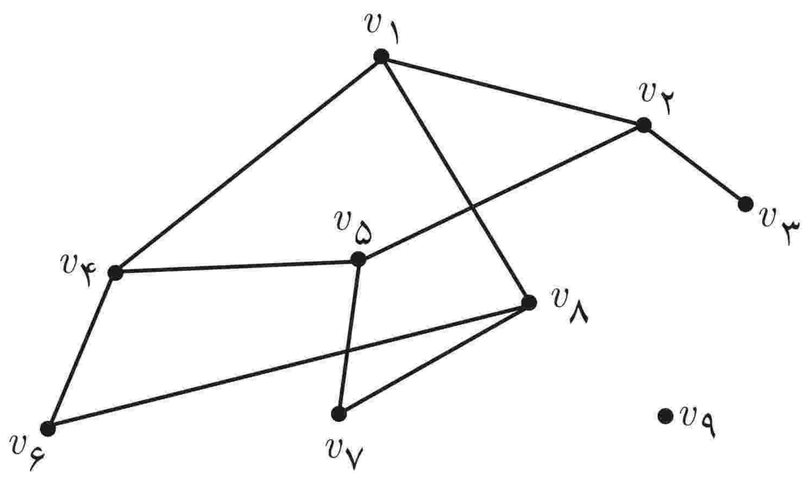

شکل ۵

همان‌طور که دیدیم یک گراف متشکل است از مجموعه‌ای از نقاط و مجموعه‌ای از پاره‌خط‌ها، که به هر یک از این نقاط **رأس** و به هر یک از پاره‌خط‌ها **یال** می‌گوییم. توجه کنید که یال‌ها لازم نیست حتماً پاره‌خط راست باشند و می‌توانند به‌صورت منحنی نیز باشند و در هر سرِ یال باید رأسی قرار داشته باشد. همان‌طور که دیدیم یک گراف را می‌توان با رسم نمودارِ آن نشان داد و نیز می‌توان آن را با نمادهای ریاضی معرفی کرد. در ادامه به شکلی ساده چند تعریف مقدماتی و نحوهٔ نمایش یک گراف را بررسی می‌کنیم.

گراف G را با ۹ رأس و ۱۰ یال، مانند شکل ۵، در نظر می‌گیریم و با بررسی آن برخی تعاریف را نیز مطرح می‌نماییم.

با توجه به اینکه یک گراف مجموعه‌ای از رئوس و یال‌هاست می‌توان به جای نمایش آن با شکل بالا، با نمادهای ریاضی مجموعهٔ یال‌ها و رئوس آن را به‌صورت زیر نمایش داد.

$V(G) = \{v_1 , v_2 , \ldots , v_8 , v_9\}$ [1] مجموعهٔ رأس‌های گراف G

$E(G)=\{v_1v_2 , v_1v_4 , v_1v_8 , v_2v_3 , v_2v_5 , v_4v_5 , v_4v_6 , v_5v_7 , v_6v_8 , v_7v_8\}$ [2] مجموعهٔ یال‌های گراف G

به‌وضوح، با داشتن شکلِ گراف، شما می‌توانید مجموعه‌های $V(G)$ و $E(G)$ را بنویسید و همچنین با داشتن دو مجموعهٔ $V(G)$ و $E(G)$ می‌توانید ابتدا به تعداد $n(V(G))$ (تعداد اعضای مجموعهٔ $V(G)$ که آن را با $|V(G)|$ نیز نمایش می‌دهیم) نقطه (رأس) مشخص نمایید و سپس با توجه به $E(G)$ رأس‌های متناظر را به هم وصل نمایید.

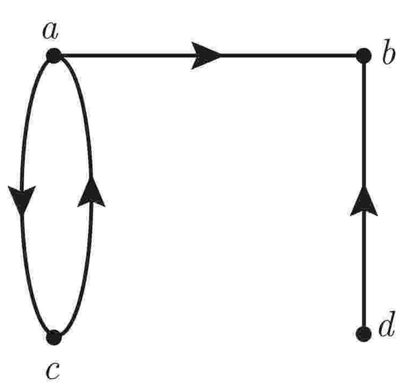

شکل ۶

همان‌طور که در مثال تیم‌های فوتبال ملاحظه کردید گاهی‌اوقات لازم است برای یال‌ها جهت تعیین کنیم. به گرافی که برای یال‌های آن جهت تعیین شده باشد، **گراف جهت‌دار** می‌گوییم. در این حالت برای نمایش اینکه جهت یک یال از سمت کدام رأس به سمت کدام رأس است یال‌ها را با زوج مرتب نمایش می‌دهیم. به طور مثال مجموعهٔ رئوس و یال‌های گراف جهت‌دار شکل ۶ را این‌گونه نمایش می‌دهیم.

$V= \{a , b , c , d\} \quad E\{(a,b),(a,c),(c,a)(d,b)\}$

کار در کلاس

ــ دو مجموعهٔ $V(G)$ و $E(G)$ به صورت زیر داده شده‌اند. با توجه به آنها شکل گراف مورد نظر را بکشید.

الف)

$V(G) = \{v_1 , v_2 , \ldots , v_6\}$

$E(G)=\{v_1v_4 , v_2v_5 , v_6v_1 , v_5v_1\}$

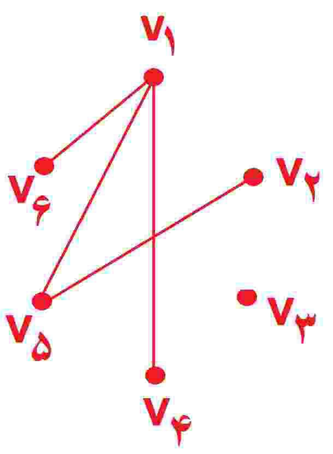

ب)

$V(G) = \{a , b , c , d\}$

$E(G)=\{(a,b) , (b,c) , (c,b) , (c,d) , (d,a)\}$

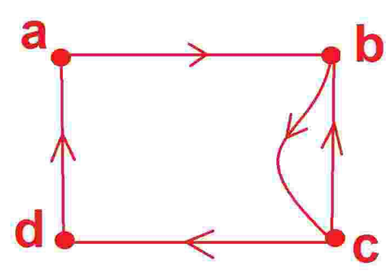

۱ــ Vertex

۲ــ Edge

توجه : برای رسم نمودار یک گراف (شکل گراف) روش یکتایی مدنظر نیست. آنچه مهم است این است که باید مشخص باشد که گراف مورد نظر گراف چند رأس و چند یال دارد و کدام یال به کدام رئوس متصل است. به طور مثال با نوشتن مجموعه‌های $V(G)$ و $E(G)$ برای هر یک از شکل‌های زیر، نشان دهید هر دو یک گراف را نمایش می‌دهند.

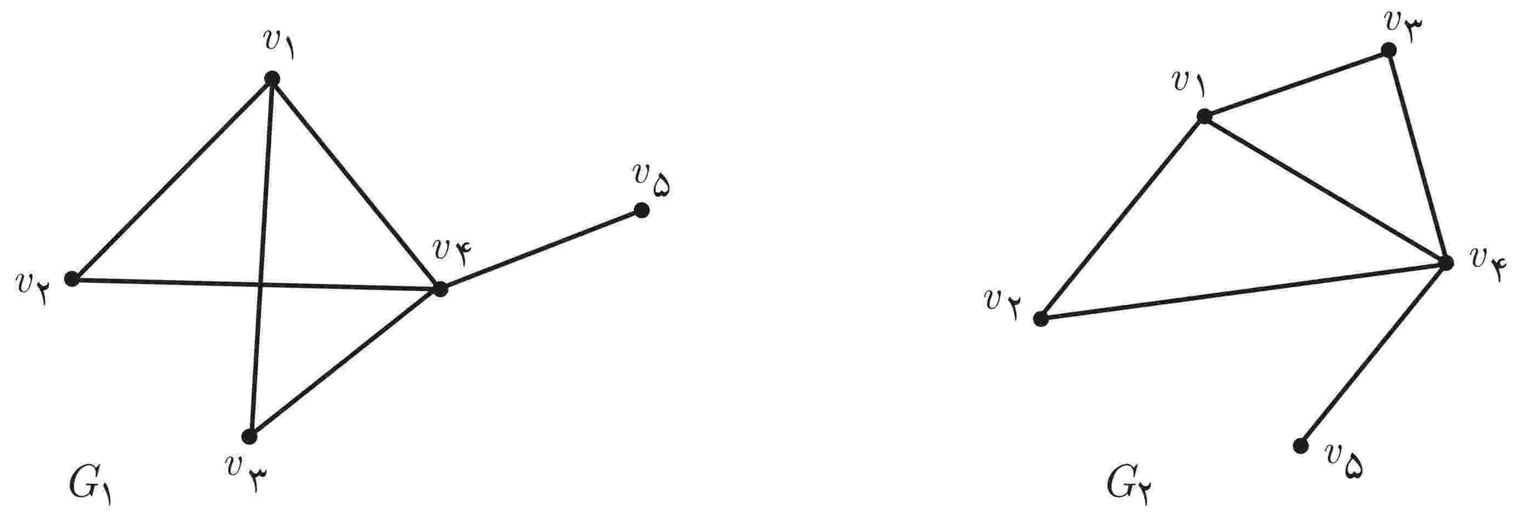

شکل ۷

$V(G_1) = \{v_1, v_2, v_3, v_4, v_5\}$

$E(G_1) = \{v_1v_2, v_1v_3, v_1v_4, v_2v_4, v_3v_4, v_4v_5\}$

$V(G_2) = \{v_1, v_2, v_3, v_4, v_5\}$

$E(G_2) = \{v_1v_2, v_1v_3, v_1v_4, v_2v_4, v_3v_4, v_4v_5\}$

■ **مرتبه و اندازهٔ یک گراف :** تعداد رأس‌های گراف G یعنی $|V(G)|$ را مرتبهٔ آن گراف می‌گوییم و با $p(G)$ نمایش می‌دهیم و تعداد یال‌های گراف یعنی $|E(G)|$ را اندازهٔ گراف G می‌گوییم و با $q(G)$ نمایش می‌دهیم. معمولاً برای راحتی کار به جای $p(G)$ از p و به جای $q(G)$ از q استفاده می‌کنیم. به‌طور مثال گراف‌های نمایش داده شده در شکل ۷ از مرتبهٔ ۵ و اندازهٔ ۶ هستند. بنابراین $p = ۵$ و $q = ۶$.

■ **درجهٔ یک رأس :** درجهٔ رأس v در گراف G برابر است با تعداد یال‌هایی از گراف G که به رأس v متصل‌اند و آن را با $deg_G(v)$ یا به‌طور ساده‌تر با $deg(v)$ یا $d(v)$ نمایش می‌دهیم. اگر درجهٔ یک رأس فرد باشد آن را رأس فرد و اگر زوج باشد آن را رأس زوج می‌نامیم. به‌طور مثال در شکل مقابل داریم :

$deg(v_1) = ۳ \quad , \quad deg(v_5) = ۴$

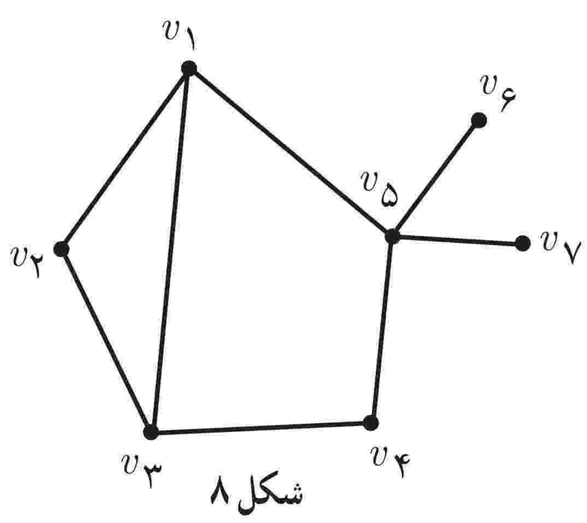

شکل ۸

■ **گراف K ـ منتظم :** گرافی را که درجهٔ تمام رئوس آن با هم مساوی و برابر با عدد k باشند، گراف k – منتظم می‌نامیم. مثلاً گراف شکل ۹ یک گراف ۶ رأسیِ ۳ – منتظم است.

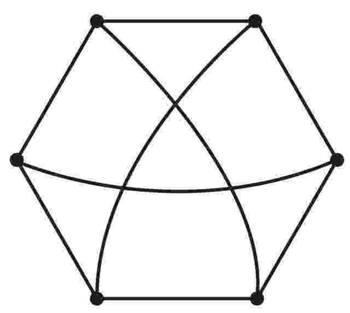

شکل ۹

■ **رأس تنها :** به رأسی که درجهٔ آن صفر باشد؛ یعنی هیچ یالی به آن متصل نباشد، رأس تنها (یا ایزوله) می‌گوییم.

■ گرافی را که تمام رئوس آن رأس تنها باشند، یعنی هیچ یالی نداشته باشد، **گراف تهی** می‌نامیم. بنابراین منظور از گراف تهیِ n رأسی، گرافی شامل n رأسِ تنها و بدون یال است.

کار در کلاس

درجهٔ سایر رئوسِ گرافِ شکل ۸ را بنویسید و مشخص کنید کدام رئوس فرد و کدام رئوس زوج‌اند.

$d(v_۱)=۳\ ,\ d(v_۳)=۳\ ,\ d(v_۶)=۱\ ,\ d(v_۷)=۱ \Rightarrow$ رئوس درجه فرد

$d(v_۲)=۲\ ,\ d(v_۴)=۲\ ,\ d(v_۵)=۴ \Rightarrow$ رئوس درجه زوج

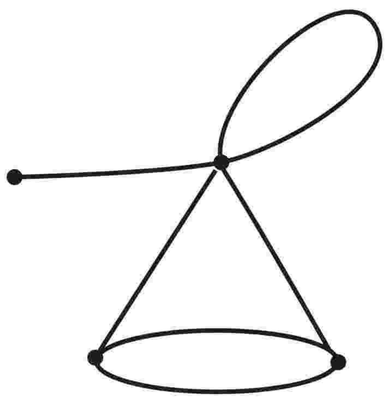

شکل ۱۰

بین دو رأس از یک گراف ممکن است بیش از یک یال وجود داشته باشد. همچنین یک یال ممکن است یک رأس را به خودِ آن رأس وصل نماید که در این صورت به این یال **طوقه**[1] گفته می‌شود. این دو مورد در شکل ۱۰ نمایش داده شده‌اند. گرافی را که در آن هیچ یک از این دو مورد اتفاق نیفتاده باشد را **گراف ساده** می‌گوییم. دیدیم که گراف حاصل از مدل‌سازی پل کونیگسبرگ یک گراف ساده نیست. ما در این کتاب فقط گراف‌های ساده را بررسی خواهیم کرد و از این به بعد منظورمان از گراف، گراف ساده است.

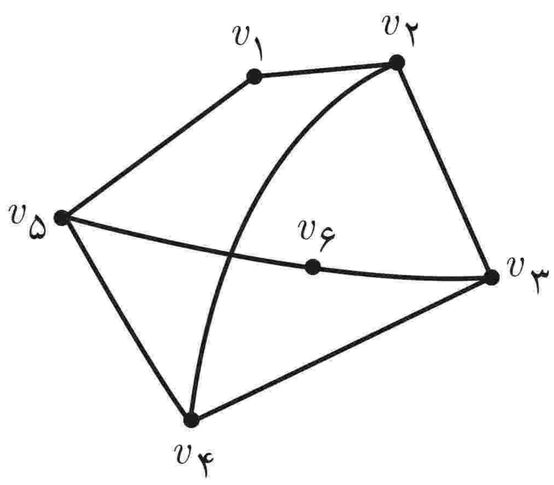

شکل ۱۱

■ **دو رأس مجاور (همسایه)** : دو رأس u و v را دو رأسِ همسایه یا مجاور گوییم هرگاه توسط یالی به هم وصل شده باشند، یعنی $uv \in E(G)$. به طور مثال در گراف شکل ۱۱، رأس $v_۱$ با رئوس $v_۲$ و $v_۵$ همسایه است و رأس $v_۲$ با رئوس $v_۱$ و $v_۳$ و $v_۴$ همسایه است.

توجه : در زمان رسم نمودار یک گراف توجه داشته باشید که هیچ یالی خودش را قطع نکند و همچنین هیچ یالی نباید از روی رأسی که مربوط به دو سر آن یال نیست عبور نماید.

■ **مجموعهٔ همسایه‌های یک رأس** : فرض کنیم $v \in V(G)$، به مجموعهٔ رأس‌هایی از گراف G که به رأس v متصل هستند، «همسایگی باز رأس v» می‌گوییم و با $N_G(v)$ نمایش می‌دهیم. اضافه کردنِ خودِ رأسِ v به $N_G(v)$ «همسایگی بستهٔ رأس v» را به‌دست می‌دهد که آن را با $N_G[v]$ نمایش می‌دهیم. می‌توان این دو مجموعه را به صورت زیر نمایش داد :

$$N_G(v)=\{u \in V(G):\ uv \in E(G)\}$$

$$N_G[v]=N_G(v)\cup\{v\}$$

به‌طور مثال در گراف شکل ۱۲ داریم :

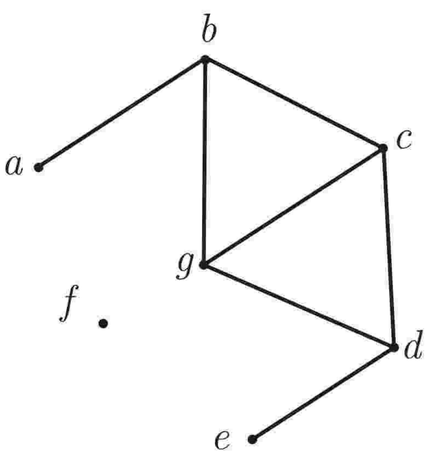

شکل ۱۲

$N_G(a)=\{b\}$ $\qquad$ $N_G[a]=\{a\ ,\ b\}$

$N_G(c)=\{b\ ,\ d\ ,\ g\}$ $\qquad$ $N_G[c]=\{b\ ,\ c\ ,\ d\ ,\ g\}$

$N_G(f)=\varnothing$ $\qquad$ $N_G[f]=\{f\}$

■ **دو یال مجاور** : دو یال را مجاور گوییم هرگاه رأسی وجود داشته باشد که هر دوی آنها به آن متصل باشند. به طور مثال در شکل ۱۲، یال‌های bc و cd مجاوراند.

۱ـ Loop

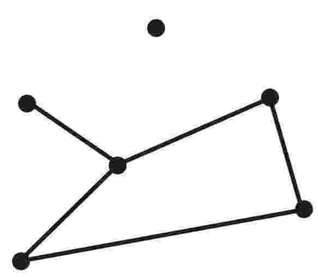

G

شکل ۱۳

■ **بزرگ‌ترین و کوچک‌ترین درجهٔ یک گراف :** بزرگ‌ترین عدد در بین درجات رئوس گراف G را با $\Delta(G)$ و کوچک‌ترینِ آنها را با $\delta(G)$ نمایش می‌دهیم و به ترتیب آنها را ماکزیمم و مینیمم درجهٔ گراف می‌نامیم. به طور مثال در گراف شکل ۱۳ داریم :

$$\Delta(G) = ۳ \qquad , \qquad \delta(G) = ۰$$

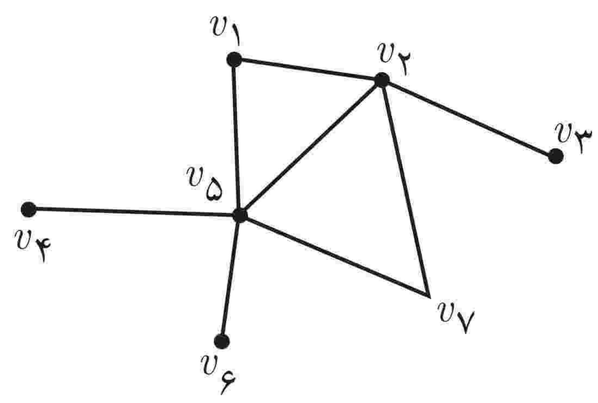

G

شکل ۱۴

■ **زیرگراف :** یک زیرگراف از گراف G گرافی است که مجموعهٔ رئوس آن زیرمجموعه‌ای از مجموعهٔ رئوس گراف G، و مجموعهٔ یال‌های آن زیرمجموعه‌ای از مجموعهٔ یال‌های G باشد. به طور مثال گراف‌های $G_۱$ و $G_۲$ و $G_۳$ که در شکل ۱۵ آمده‌اند، زیرگراف‌هایی از گراف G در شکل ۱۴ هستند.

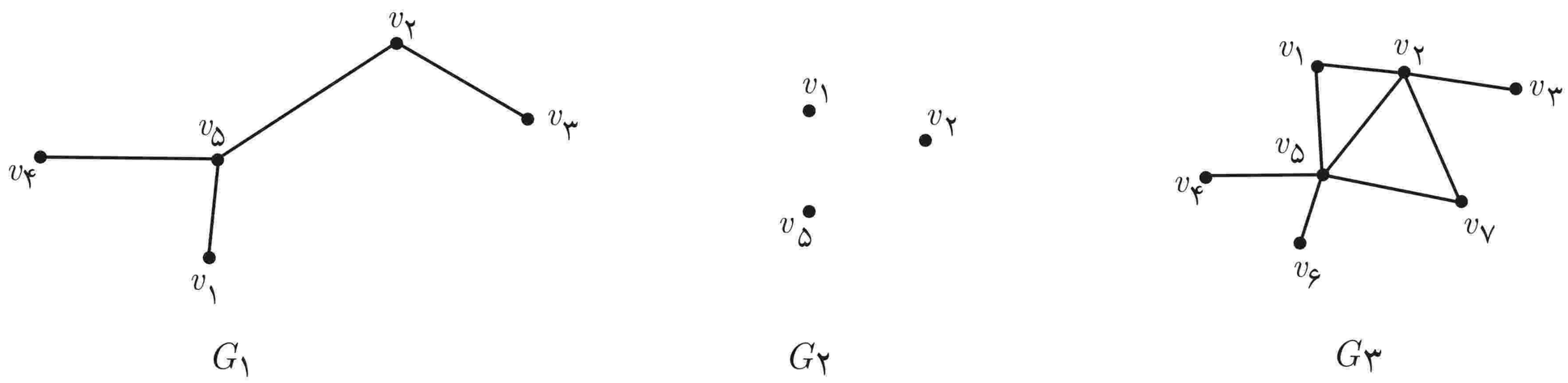

شکل ۱۵

■ **مکمل یک گراف :** مکمل گرافی مانند G که آن را با G^c یا $\overline{G}$ نمایش می‌دهیم گرافی است که مجموعهٔ رئوس آن همان مجموعهٔ رئوس گراف G است و بین دو رأس از G^c یک یال است اگر و تنها اگر بین همان دو رأس در G یالی وجود نداشته باشد. در شکل ۱۶ یک گراف و مکملش نمایش داده شده است.

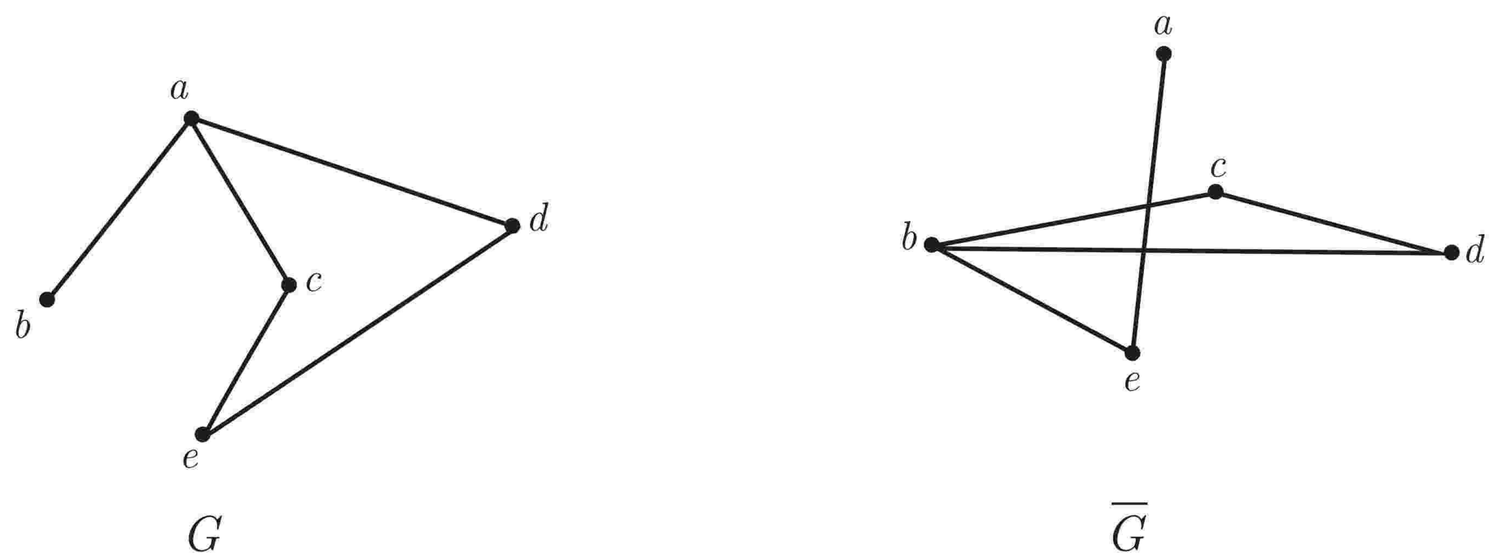

شکل ۱۶

مسئله ۱ : اگر G یک گراف با n رأس و v یک رأسِ آن باشد و $d_G(v)$ و $d_{\overline{G}}(v)$ به ترتیب درجهٔ رأس v در گراف‌های G و $\overline{G}$ باشند، مقدار $d_G(v)+d_{\overline{G}}(v)$ را به‌دست آورید.

این مجموع برابر است با تعداد یال هایی که امکان رسم آنها از یک راس در گراف ساده ، وجود دارد . از طرفی در یک گراف ساده ی n راسی حداکثر $n-1$ یال از یک راس آن می گذرد بنابراین : $d_G(v)+d_{\overline{G}}(v)=n-1$

مسئله ۲ : یک گراف n رأسی حداکثر چند یال می‌تواند داشته باشد؟

برابر است با تعداد پاره خطهایی که با وجود n نقطه غیر واقع بر خط راست می توان رسم کرد یعنی : $\binom{n}{2}=\frac{n(n-1)}{2}$

مسئله ۳ : اگر G یک گراف n رأسی باشد، مقدار $q(G)+q(\overline{G})$ را به‌دست آورید.

این مجموع برابر است با حداکثر تعداد یال های ممکن در یک گراف ساده n راسی ، که بنا به مسئله قبل $\frac{n(n-1)}{2}$ خواهد بود .

■ **گراف کامل :** گرافی را که هر رأس آن با تمام رئوسِ دیگرِ، مجاور باشد گراف کامل می‌نامیم. گراف کاملِ n رأسی را با K_n نمایش می‌دهیم. می‌توان گفت K_n یک گراف n رأسی و $n-1$–منتظم است.

مسئله ۱ : یک گراف کامل p رأسی چند یال دارد؟ بنا به مسئله ۲ در بالای صفحه ، تعداد یال ها برابر است با : $\frac{p(p-1)}{2}$

مسئله ۲ : اگر G یک گراف p رأسی باشد، چه رابطه‌ای بین تعداد یال‌های گراف‌های G ، $\overline{G}$ و K_p وجود دارد؟ $q(G)+q(\overline{G})=q(K_p)$

مسئله ۳ : مکمل گراف کامل چه نوع گرافی است؟ گراف تهی

■ **مسیر :** اگر u و v دو رأس از گراف G باشند، یک مسیر از u به v (یک $u-v$ مسیر) در G دنباله‌ای از رئوس دوبه‌دو متمایز در G است که از u شروع و به v ختم می‌شود به طوری که هر دو رأس متوالی این دنباله در G مجاور هم باشند. طول یک مسیر برابر است با تعداد یال‌های موجود در آن مسیر (یکی کمتر از تعداد رئوس موجود در آن مسیر). قرارداد می‌کنیم که دنبالهٔ متشکل از تنها یک رأسِ v، یک مسیر است با طول صفر از رأس v به خودش.

مثال

uwv یک $u-v$ مسیر به طول ۲ است.

$uzywv$ یک $u-v$ مسیر به طول ۴ است.

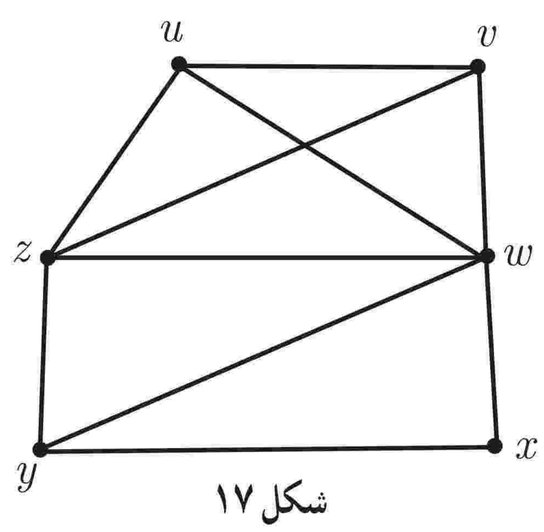

شکل ۱۷

■ گرافی را که تنها از یک **مسیرِ n رأسی** تشکیل شده باشد با P_n نمایش می‌دهیم. به‌طور مثال P_5 در شکل ۱۸ نمایش داده شده است.

شکل ۱۸

■ **دور :** دنبالهٔ $v_1\, v_2\, v_3 \ldots v_n\, v_1$ $(n\geq 3)$ از رئوس دو به دو متمایز که در آن هر رأس با رأس بعدی مجاور است را یک دور به طول n می‌نامیم. به‌طور مثال در گراف شکل ۱۷ $uvwu$ ، $ywuzy$ ، $xwvuzyx$ دورهایی به ترتیب با طول ۳ و ۴ و ۶ هستند.

■ گرافی را که تنها از یک **دورِ n رأسی** تشکیل شده باشد را با C_n نمایش می‌دهیم. به‌طور مثال C_5 در شکل ۱۹ نمایش داده شده است.

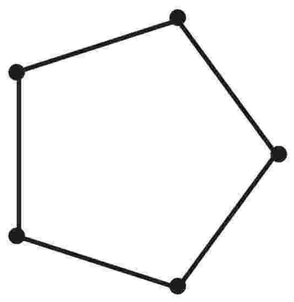
شکل ۱۹

مسئله : در گراف شکل ۱۷، دوری به طول ۵ بیابید. $uvwyzu$

■ **همبندی و ناهمبندی یک گراف :** گراف G را **همبند** می‌نامیم هرگاه بین هر دو رأسِ آن حداقل یک مسیر وجود داشته باشد، در غیر این صورت آن را **ناهمبند** می‌نامیم. به‌طور مثال گراف H در شکل ۲۰ همبند و گراف G ناهمبند است زیرا مثلاً بین رئوس v و w هیچ مسیری وجود ندارد.

شکل ۲۰

فعالیت

۱ سه گراف دلخواه رسم کنید.

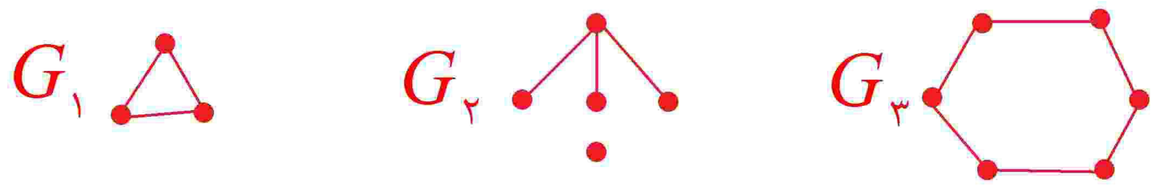

۲ مجموع درجات رئوس هر یک از ۳ گرافی را که رسم کرده‌اید محاسبه کنید.

مجموع درجات رئوس گراف G_1 = ۲+۲+۲ = ۶ مجموع درجات رئوس گراف G_2 = ۳+۱+۱+۱+۰ = ۶ مجموع درجات رئوس گراف G_3 = ۲+۲+۲+۲+۲+۲ = ۱۲

۳ تعداد یال‌های هر یک از ۳ گراف را محاسبه نمایید.

تعداد یالهای گراف G_1 = ۳ و تعداد یالهای گراف G_2 = ۳ و تعداد یالهای گراف G_3 = ۶

۴ حدس می‌زنید چه رابطه‌ای بین تعداد یال‌ها و مجموع درجات رئوس یک گراف وجود دارد.

مجموع درجات رئوس گراف = ۲ × (تعداد یال های گراف)

۵ پاسخ خود را با دوستانتان مطرح کرده و در این باره بحث کنید.

فعالیت

۱ یک گراف دلخواه مانند G با n رأسِ v_1 , v_2 , . . . و v_n و m یال e_1 , e_2 , . . . و e_m در نظر بگیرید.

۲ تمام یال‌های گراف G را حذف کنید.

۳ مجموع درجات تمام رئوس گراف حاصل چند است؟ صفر تعداد یال‌های گراف حاصل چند است؟ صفر

و این دو عدد چه ارتباطی با هم دارند؟ ظاهراً با هم برابرند!!!

۴ یال e_1 را در جای خود (بین همان دو رأسی که e_1 قبل از حذف شدن بین آنها قرار داشت) قرار دهید و به سؤال ۳ جواب دهید.

مجموع درجات برابر ۲ و تعداد یالها ۱ می باشد .

۵ تمام یال‌های e_2 , e_3 , . . . و e_m را یکی‌یکی در جای خود قرار دهید تا به گراف اولیهٔ G برسید و پس از اضافه‌کردن هر یال مجدداً برای گراف جدید ساخته شده به سؤال ۳ جواب دهید.

مجموع درجات ۴ و تعداد یالها ۲ است .

مجموع درجات ۶ و تعداد یالها ۳ است.

⋮

مجموع درجات $2m$ و تعداد یالها m است .

۶ آیا مجموع درجات رئوس یک گراف می‌تواند عددی فرد باشد؟ چرا؟

خیر ، زیرا با اضافه کردن هر یال ، ۲ واحد به مجموع درجات افزوده می شود و با توجه به این که مجموع درجات در ابتدا صفر بوده ، غیر ممکن است که عددی فرد شود .

۷ برای تساوی $\sum_{i=1}^{n} \deg(v_i) = \deg(v_1) + \deg(v_2) + \cdots + \deg(v_n) = 2m$ استدلال خود را بیان نمایید.

در شمارش درجه ها ، هر یال دارای دو راس است ، بنابراین در مجموع آنها هر یال دو بار حساب شده است ، پس مجموع درجات دو برابر تعداد یالهاست .

با توجه به آنچه در این فعالیت به‌دست آوردیم، می‌توان قضیهٔ زیر را بیان نمود.

قضیه : اگر G یک گراف با مرتبهٔ p و اندازهٔ q و $V = \{v_1 , v_2 , . . . , v_p\}$ مجموعهٔ رئوس آن باشند، آنگاه : $\sum_{i=1}^{p} \deg v_i = 2q$

نتیجه : تعداد رأس‌های فرد هر گراف، عددی زوج است.

اثبات : فرض کنیم G یک گراف و A مجموعهٔ همهٔ رئوسِ فردِ گراف G و B مجموعهٔ همهٔ رئوس زوجِ گراف G باشد. در این صورت داریم $\sum_{v\in V(G)} \deg(v) = \sum_{v\in A} \deg(v) + \sum_{v\in B} \deg(v)$.

از طرفی $\sum_{v\in V(G)} \deg(v)$ و $\sum_{v\in B} \deg(v)$ زوج‌اند. (چرا؟) طبق قضیه مجموع درجات رئوس ، زوج می باشد پس $\sum_{v\in V(G)} \deg(v)$ زوج است.

از طرفی درجه هر راس B عددی زوج است و مجموع چند عدد زوج ، عددی زوج است لذا $\sum_{v\in B} \deg(v)$ زوج می باشد .

بنابراین $\sum_{v\in A} \deg(v)$ نیز عددی زوج است و این نتیجه می‌دهد که $n(A)$ عددی زوج است. (چرا؟)

درجه هر راس A فرد می باشد ، لذا باید تعداد آنها زوج باشد تا مجموع درجات عددی زوج شود .

فعالیت

یک جمع ۷ نفره از دانش‌آموزان یک کلاس را در نظر بگیرید. فرض کنید دوستی بین اعضای این گروه یک رابطهٔ دوطرفه است، یعنی هر دو نفر از آنها یا هر دو با هم دوست‌اند و یا هیچ‌یک با دیگری دوست نیست. اکنون :

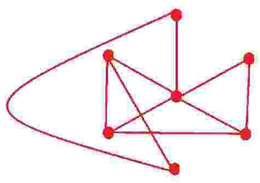

الف) گرافِ ۷ رأسی G را تشکیل دهید به این صورت که به ازای هر دانش‌آموز یک رأس قرار دهید، سپس هر دو رأس را به هم وصل کنید اگر و تنها اگر دانش‌آموزان متناظر با آن دو رأس با هم دوست باشند.

ب) با استفاده از قضیهٔ قبل نشان دهید که امکان ندارد درجهٔ تمام رئوسِ گرافِ حاصل برابر با ۳ باشد.

اگر درجه تمام رئوس گراف حاصل ۳ باشد آنگاه مجموع درجات رئوس $۲۱ = ۷ \times ۳$ خواهد شد که عددی فرد است و با قضیه تناقض دارد زیرا باید مجموع درجات رئوس عددی زوج باشد .

پ) با توجه به مراحل قبل و با استفاده از گراف نشان دهید که اگر تعداد افراد یک جمع عددی فرد باشد امکان ندارد تمام نفرات آن جمع، دارای تعداد فردی دوست در آن جمع باشند.

اگر تمام نفرات جمع فرد نفری ، دارای فرد تا دوست باشند ، یعنی در یک گراف تعداد رئوس درجه فرد ، فردتا است که با نتیجه گرفته شده از قضیه (بالای صفحه) تناقض دارد . لذا چنین موردی امکان پذیر نیست .

فعالیت

فرض کنید G یک گراف باشد و داشته باشیم $\delta(G) \geq ۴$. می‌خواهیم نشان دهیم که G شامل یک مسیر به طول بزرگ‌تر یا مساوی ۴ است.

۱ رأس دلخواه $v_۱$ را در G در نظر می‌گیریم. حتماً $v_۱$ به رأس دیگری متصل است. (چرا؟) فرض کنیم آن رأس $v_۲$ باشد.

زیرا اگر به راس دیگری متصل نباشد درجه آن صفر خِواهد بود ، در حالی که طبق فرض مسئله کمترین درجه ۴ در نظر گرفته شده است .

۲ حتماً $v_۲$ به رأسی به جز رأس $v_۱$ متصل است. (چرا؟) فرض می‌کنیم آن رأس $v_۳$ باشد.

زیرا اگر چنین نباشد ، درجه آن ۱ خواهدبود که با فرض مسئه (کمترین درجه ۴ است) تناقض دارد .

۳ حتماً $v_۳$ به رأسی از مجموعهٔ $V(G) - \{v_۱ , v_۲\}$ وصل است (چرا؟) فرض می‌کنیم آن رأس $v_۴$ باشد.

زیرا در غیر این صورت ، درجه آن حداکثر ۲ خواهد بود و با فرض مسئله (کمترین درجه ۴ است)تناقض دارد .

۴ حتماً $v_۴$ به رأسی از مجموعهٔ $V(G) - \{v_۱ , v_۲ , v_۳\}$ وصل است (چرا؟) فرض می‌کنیم آن رأس $v_۵$ باشد.

زیرا اگر چنین نباشد ، درجه آن حداکثر ۳ شده که با فرض مسئله (کمترین درجه ۴ است) تناقض دارد .

۵ مسیر $v_۱ v_۲ v_۳ v_۴ v_۵$ یک مسیر به طول ۴ در گراف G است.

کار در کلاس

در هر یک از حالت‌های زیر تعداد یال‌های گراف G را به‌دست آورید.

الف) G یک گراف n رأسی K ـ منتظم است. طبق قضیه : $۲q = n \times k \Rightarrow q = \frac{۱}{۲}nk$

ب) G یک گراف n رأسی کامل است. $(G = K_n)$

درجه هر راس $n - ۱$ خواهد بود ، درنتیجه گراف $(n - ۱)$-منتظم است. لذا طبق قسمت قبل : $q = \frac{۱}{۲}n(n - ۱)$

تمرین

۱ گراف G با مجموعهٔ رأس‌های $V(G)=\{a,b,c,d,e,f\}$ و مجموعهٔ یال‌های $E(G)=\{ab,ac,cd,ef,db,cf,be\}$ مفروض است. نمودار آن را رسم کنید و به موارد زیر جواب دهید.

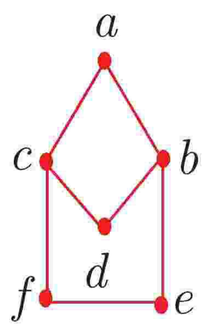

الف) مرتبه و اندازه گراف G را بنویسید. $p=۶$, $q=۷$

ب) درجهٔ رأس‌های G را مشخص نمایید.

$\deg(b)=\deg(c)=۳$ و $\deg(a)=\deg(d)=\deg(e)=\deg(f)=۲$

پ) کدام رأس‌های گراف G با رأس f مجاورند؟ c,e

ت) مجموع درجات رئوس این گراف برابر چند است؟ $۲+۳+۲+۲+۳+۲=۱۴$

ث) گراف H با مجموعه رأس‌های $V(H)=\{v_۱,v_۲,v_۳,v_۴\}$ و مجموعهٔ یال‌های $E(H)=\{v_۱v_۲,v_۱v_۳,v_۲v_۳,v_۲v_۴,v_۳v_۴,v_۴v_۱\}$ مفروض است. بدون کشیدن نمودار آن به قسمت‌های (الف) تا (ت) در مورد گراف H پاسخ دهید.

الف) $p=۴$, $q=۶$

ب) $\deg(v_۱)=\deg(v_۲)=\deg(v_۳)=\deg(v_۴)=۳$

پ) راس f در این گراف تعریف نشده است.

ت) $۴\times۳=۱۲$

۲ گراف G (شکل ۲۱) را در نظر بگیرید.

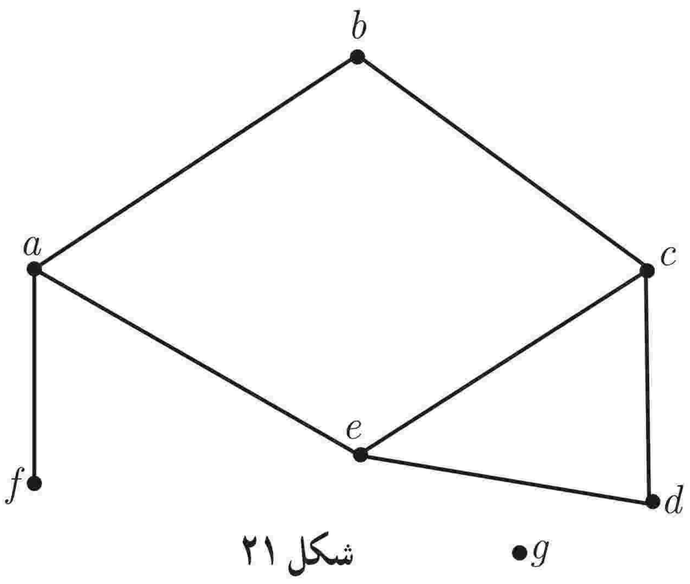

شکل ۲۱

الف) مجموعه‌های $V(G)$ و $E(G)$ را بنویسید.

$V(G)=\{a,b,c,d,e,f,g\}$ و $E(G)=\{ab,ae,af,bc,cd,ce,de\}$

ب) $\Delta(G)$ و $\delta(G)$ را مشخص نمایید. $\Delta(G)=۳$, $\delta(G)=۰$

پ) مجموعهٔ همسایه‌های رأس‌های f و g و e را بنویسید.

$N_G(f)=\{a\}$ و $N_G(g)=\varnothing$ و $N_G(e)=\{a,c,d\}$

ت) اگر $N_G(x)=\{a,c\}$، آنگاه x کدام رأس است؟ x راسی هست که هم با a و هم با c همسایه باشد، با توجه به شکل، $x=b$ است.

۳ گراف G با مجموعهٔ رأس‌های $V(G)=\{v_۱,v_۲,v_۳,v_۴,v_۵,v_۶\}$ مفروض است. اگر $N_G(v_۱)$ دارای ۵ عضو باشد و مجموعه‌های $N_G(v_i)$ برای $۲\le i\le ۶$ تک‌عضوی باشند، گراف G را رسم کنید.

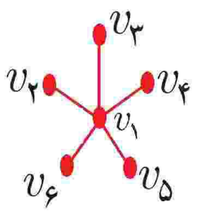

۴ در گراف G با مجموعهٔ رأس‌های $V(G)=\{a,b,c,d,e,f\}$ داریم:

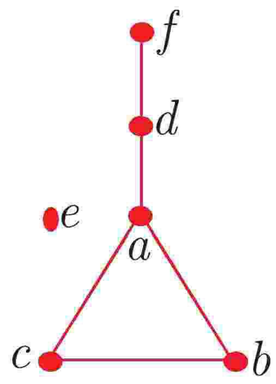

$N_G(a)=\{b,c,d\}$ $N_G(b)=\{a,c\}$ $N_G(c)=\{a,b\}$

$N_G(d)=\{a,f\}$ $N_G(e)=\{\ \}$ $N_G(f)=\{d\}$

گراف G را رسم و اندازهٔ آن را مشخص کنید. $q=۵$

۵ گراف G (شکل ۲۲) رسم شده است. مجموع درجه‌های رأس‌های گراف $\overline{G}$ را مشخص کنید و همچنین درجات رئوس a و c در گراف $\overline{G}$ را تعیین نمایید.

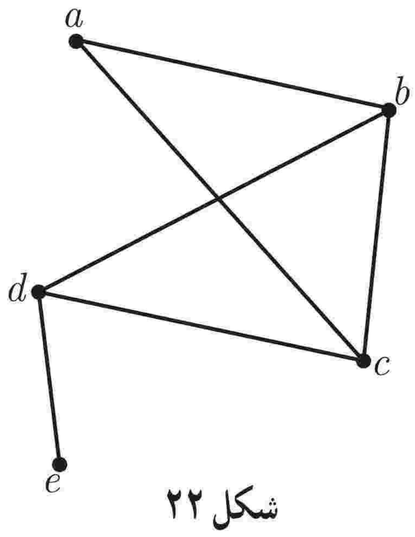

شکل ۲۲

تعداد یالهای گراف $\overline{G}$ = تعداد کل یال های ممکن درگراف ۵ راسی $(K_۵)$ − تعداد یالهای گراف G

$\Rightarrow$ تعداد یالهای گراف $\overline{G}=\frac{۵\times۴}{۲}-۶=۴\xrightarrow{\times۲}$ مجموع درجات گراف $\overline{G}=۸$

درجه هر راس در گراف کامل ۴ است $\Rightarrow$
$$\begin{cases}\deg_G(a)=۲\Rightarrow\deg_{\overline{G}}(a)=۴-۲=۲\\ \deg_G(c)=۳\Rightarrow\deg_{\overline{G}}(c)=۴-۳=۱\end{cases}$$

۶ گراف کامل K_p دارای ۳۶ یال است. در این گراف $\Delta(G)$ و $\delta(G)$ را مشخص کنید.

در گراف کامل p راسی تعداد یالها برابر است با $\frac{p(p-۱)}{۲}$ در نتیجه : $\frac{p(p-۱)}{۲}=۳۶ \Rightarrow p(p-۱)=۷۲ \Rightarrow p=۹$

از طرفی گراف کامل $K_۹$ یک گراف ۸ - منتظم است . بنابراین درجه تمام رئوس یکسان بوده و $\Delta=\delta=۸$ است .

۷ گراف‌های کامل از مرتبهٔ ۱ تا ۵ را رسم کنید.

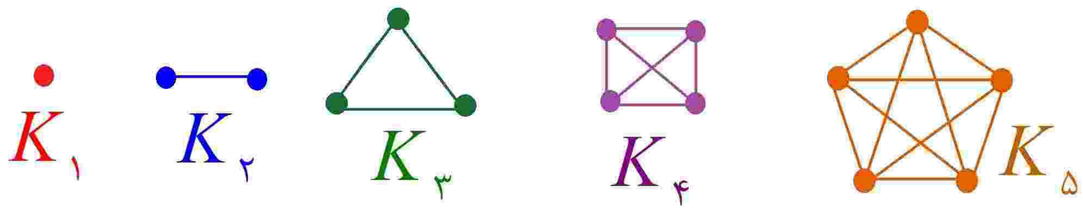

۸ در هر یک از حالات زیر در صورت امکان یک گراف r- منتظم از مرتبهٔ n رسم کنید.

الف) $n=۴$ $r=۱$

ب) $n=۴$ $r=۲$ 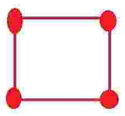

پ) $n=۵$ $r=۲$ 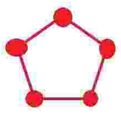

ت) $n=۵$ $r=۳$ امکان پذیر نیست زیرا مجموع درجات $۳\times۵=۱۵$ عدد فرد بوده و طبق قضیه باید زوج باشد .

ث) $n=۶$ $r=۴$ 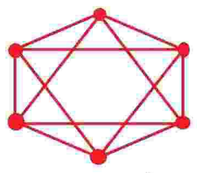

ج) $n=۷$ $r=۳$ امکان پذیر نیست زیرا مجموع درجات $۳\times۷=۲۱$ عدد فرد بوده و طبق قضیه باید زوج باشد .

۹ برای هر یک از حالت‌های زیر در صورت امکان یک گراف ۵ رأسی رسم کنید به‌طوری که :

الف) یک رأس تنها داشته باشد.

ب) دو رأس تنها داشته باشد. 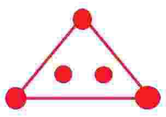

پ) سه رأس تنها داشته باشد.

ت) چهار رأس تنها داشته باشد. امکان پذیر نیست ، زیرا اگر بخواهیم چهار راس تنها باشند ، راس پنجم نمی‌تواند به هیچکدام از آنها متصل شود پس راس پنجم نیز تنها خواهد ماند!

ث) پنج رأس تنها داشته باشد.

۱۰ هفت نفر در یک اتاق هستند و برخی از آنها با یکدیگر دست می‌دهند. ۶ نفر از آنها هر کدام دقیقاً با ۲ نفر دست داده‌اند.

نشان دهید نفر هفتم نمی‌تواند دقیقاً با ۵ نفر دست داده باشد.

اگر هفت نفر را به عنوان ۷ راس یک گراف در نظر بگیریم و در صورتی که دو نفر با هم دست دهند ، بین دو راس منسوب به آنها یال رسم کنیم ، در نتیجه ۶ راس گراف درجه ۲ خواهد بود و اگر راس هفتم درجه ۵ باشد ، یعنی گراف دارای یک راس درجه فرد است که با نتیجه ی قضیه تناقض دارد زیرا باید تعداد رئوس درجه فرد ، زوج تا باشد . پس نفر هفتم نمی تواند با ۵ نفر دست داده باشد .

۱۱ علی، سامان، محمد، ناصر و مهرداد، در یک شبکهٔ اجتماعی عضو هستند و هر کدام از آنها ممکن است در فهرست دوستان هر کدام از ۴ نفرِ دیگر باشد یا نباشد.

الف) چند حالت مختلف می‌تواند وجود داشته باشد؟ ۵ نفر را به عنوان ۵ راس یک گراف جهت دار در نظر می گیریم.

به طور مثال اگر نام علی در فهرست دوستان سامان وجود دارد ، یک یال جهت دار از علی به سمت سامان رسم می کنیم . و بر عکس اگر نام سامان در فهرست دوستان علی باشد یک یال جهت دار از سامان به علی رسم می کنیم . به همین ترتیب الی آخر پیش می رویم .

حداکثر تعداد یالها در گراف جهت دار ۵ راسی $p(p-۱)=۵\times۴=۲۰$ می باشد .

از طرفی برای هر یال دو حالت داریم (وجود داشتن یا وجود نداشتن آن یال) پس تعداد کل حالات برای آن $۲^{۲۰}$ می باشد .

ب) اگر بودن در فهرست دوستان، رابطه‌ای دوطرفه داشته باشد؛ یعنی هر دونفر، یا هر دو در فهرست دوستان هم هستند و یا هیچ‌کدام در فهرست دوستان دیگری نیست، در این صورت چند حالت مختلف می‌تواند وجود داشته باشد؟

این قسمت همچون قسمت الف بوده ، با این تفاوت که گراف جهت دار نیست ، پس حداکثر تعداد یالها $\frac{p(p-۱)}{۲}=\frac{۵\times۴}{۲}=۱۰$ می باشد .

بنابراین تعداد کل حالات $۲^{۱۰}$ است .

۱۲ یک گراف ۹ رأسی رسم کنید به‌طوری‌که : الف) دورهایی به طول ۵ و ۶ و ۷ و ۹ داشته باشد و هیچ دوری به طول غیر از اعداد مذکور نداشته باشد.

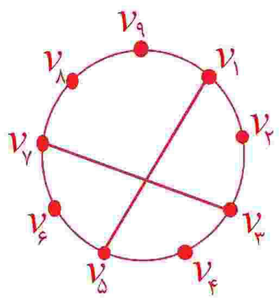

دور به طول ۵: $v_۱\ v_۲\ v_۳\ v_۴\ v_۵\ v_۱$

دور به طول ۶: $v_۱\ v_۵\ v_۶\ v_۷\ v_۸\ v_۹\ v_۱$

دور به طول ۷: $v_۱\ v_۵\ v_۴\ v_۳\ v_۷\ v_۸\ v_۹\ v_۱$

دور به طول ۹: $v_۱\ v_۲\ v_۳\ v_۴\ v_۵\ v_۶\ v_۷\ v_۸\ v_۹\ v_۱$

ب) دورهایی به طول ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ داشته باشد و دوری به طول غیر از اعداد مذکور نداشته باشد.

ابتدا همچون قسمت الف گرافی با دوری به طول ۹ رسم می کنیم و از $v_۱$ به $v_۵$ یالی رسم کرده تا دورهایی به طول ۶ و۵ ساخته شود.

حال برای ساختن دورهایی به طولهای ۷و۸ باید یال دیگری رسم کنیم . به طور مثال راس $v_۲$ را انتخاب می کنیم که فقط می توان آن را به راس $v_۷$ رسم کرد زیرا در غیر این صورت دورهایی به طول ۳ یا ۴ ایجاد می شود که خواست مسئله نیست .

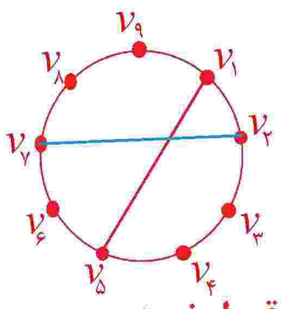

اگر مطابق شکل (یال آبی رنگ) $v_۲$ را به $v_۷$ وصل کنیم دور به طول ۸ ایجاد می شود ($v_۲\ v_۳\ v_۴\ v_۵\ v_۱\ v_۹\ v_۸\ v_۷\ v_۲$) ولی دور به طول ۷ ایجاد نمی شود !

همچنین در قسمت قبل مشاهده شد که اگر راس $v_۳$ انتخاب شود ، دور به طول ۷ ایجاد شده ولی به طول ۸ ایجاد نمی شود !

به همین تریتب با انتخاب رئوس دیگرمتوجه می شویم‌که این کار با رسم دو قطر امکان پذیر نیست .

اما در صورتی که سه قطر رسم کنیم ، یکی برای ایجاد دورهایی به طول ۵و۶ و دیگری برای دور به طول ۷ و سومی برای ایجاد دور به طول ۸ ، باز هم قابل قبول نبوده زیرا دورهایی به طول ۳ یا ۴ نیز ساخته شده که خواسته مسئله نیست . بنابراین چنین گرافی وجود ندارد .

۱۳ فرض کنید G یک گراف باشد و $\delta(G) \geq K$. درستی یا نادرستی هر یک از موارد زیر را ثابت کنید.

الف) G لزوماً شامل یک مسیر به طول K است. درست است . اثبات :

راس دلخواه v_1 را در گراف G در نظر می گیریم ، حتماً v_1 به راس دیگری (مثل v_2) متصل است ، زیرا در غیر این صورت $\delta = 0$ خواهد شد.

همچنین v_2 به راسی به جز v_1 متصل می باشد (مثل v_3) زیرا در غیر این صورت $\delta = 1$ خواهد شد .

حتماً v_3 به راسی به غیر از v_1 و v_2 (مثل v_4)وصل است ، زیرا در غیر این صورت ، حداکثر مقدار δ ، دو خواهد بود.

این رَوَند ادامه دارد تا به راس جدید v_K برسیم که با استدلال مشابه قبل بایستی به راس جدیدی مانند v_{k+1} وصل باشد .

بنابراین مسیر $v_1 v_2 v_3 \cdots v_{k+1}$ یک مسیر به طول k در گراف G است.

ب) G لزوماً شامل یک مسیر به طول $K+1$ است. نادرست است . مثال های نقض برای رَد آن مطرح می کنیم :

مثال نقض اول : در گراف یک راسی روبرو $K = \delta = 0$ مسیری به طول $0 + 1 = 1$ وجود ندارد .

مثال نقض دوم : در گراف دو راسی روبرو $K = \delta = 1$ مسیری به طول $1 + 1 = 2$ وجود ندارد .

توجه : هر گراف کامل می تواند یک مثال نقض برای آن محسوب شود .

۱۴ یک گراف ۴ رأسی غیرتهیِ K- منتظم بکشید که :

الف) K بیشترین مقدار ممکن را داشته باشد.

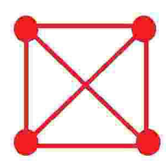

ب) K کمترین مقدار ممکن را داشته باشد.

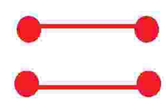

۱۵ یک گراف ۵ رأسیِ غیرتهیِ K- منتظم بکشید که :

الف) K بیشترین مقدار ممکن را داشته باشد.

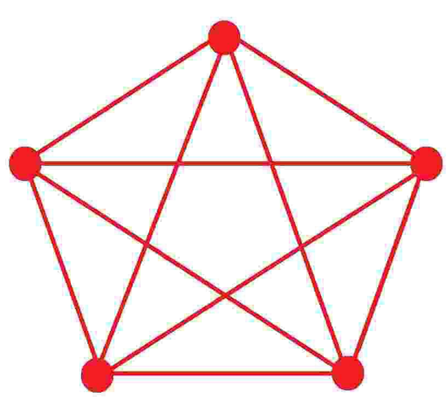

ب) K کمترین مقدار ممکن را داشته باشد.

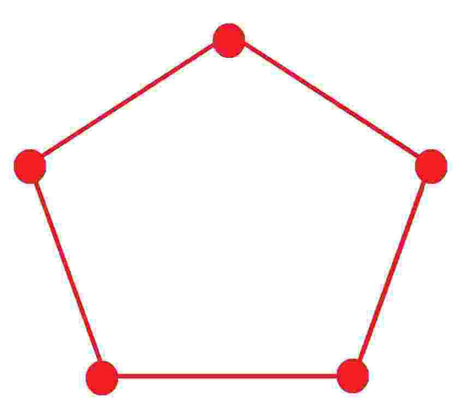

درس ۲ مدل‌سازی با گراف

برخی از مسائل روزمرهٔ زندگی را می‌توان به کمک مدل‌سازی نخست به یک مسئلهٔ ریاضی تبدیل نمود و سپس با حل مسئله ریاضی، مسئلهٔ اصلی را نیز حل کرد. به‌طور کلی، بعضی مفاهیم ریاضی در مدل‌سازی مسائل زندگی واقعی بسیار پرکاربرد هستند. «**احاطه‌گری**» یکی از این مفاهیم پرکاربرد است که در ادامه با تاریخچه، مفهوم و کاربردهایی از آن آشنا خواهیم شد.

تاریخچه

در قرن نوزدهم میلادی مسائلی مانند «یافتن حداقل تعداد مهرهٔ وزیری که می‌توانند با چینش مناسب تمام صفحهٔ شطرنج را بپوشانند» (یعنی هر خانهٔ صفحهٔ شطرنج که در آن وزیر قرار نگرفته است توسط حداقل یک وزیر تهدید شده باشند) ذهن برخی از مردم اروپا را به خود مشغول کرده بود.

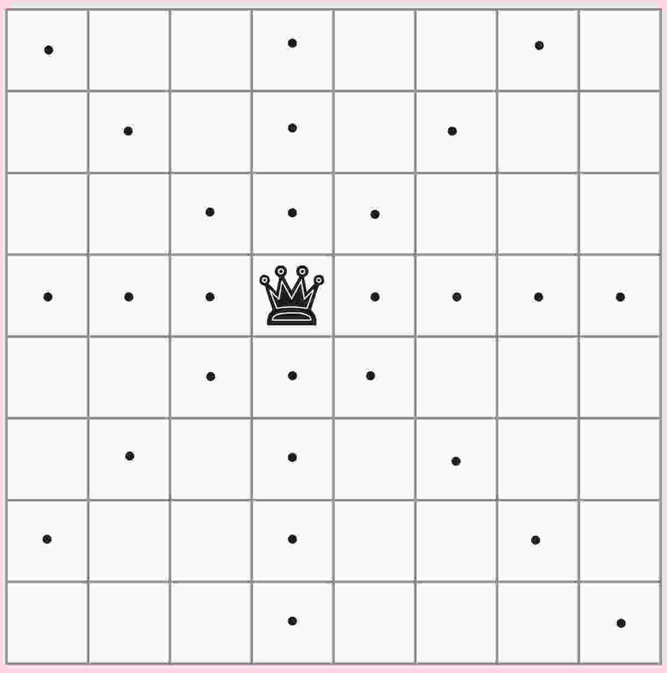

تفکر دربارهٔ پرسش‌هایی از این دست باعث به‌وجود آمدن مفهومی در شاخهٔ گراف در ریاضیات با نام **احاطه‌گری** شد. برای آشنایی با این مفهوم به مسئلهٔ بعد دقت کنید.

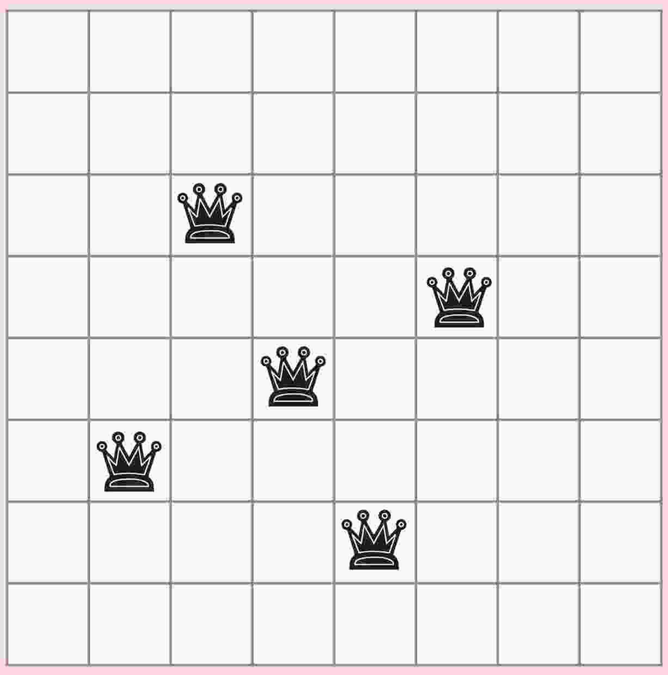

شکل مقابل نقشهٔ منطقه‌ای از یک شهر است. قرار است در برخی تقاطع‌های این شهر دستگاه‌های خودپرداز به‌گونه‌ای نصب شود که دو شرط زیر را داشته باشد :

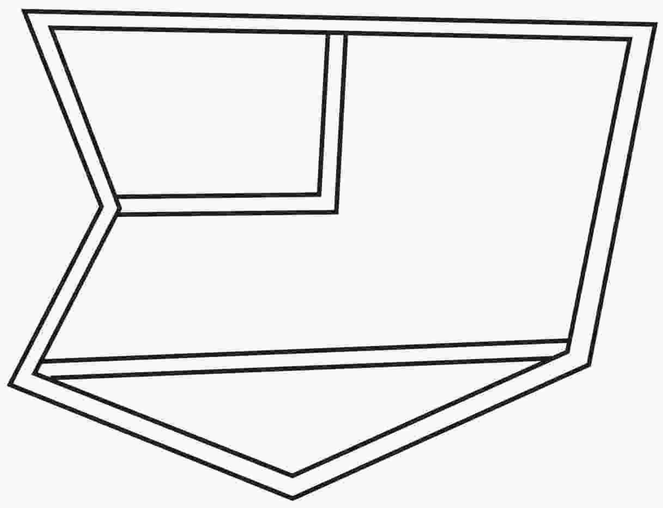

شکل ۱

۱ برای راحتی شهروندان دستگاه‌ها به‌گونه‌ای نصب شده باشند که هر فرد در هر تقاطعی که قرار گرفته باشد، یا در همان تقاطع به دستگاه خودپرداز دسترسی داشته باشد و یا حداکثر با رفتن به یک تقاطع مجاور به دستگاه خودپرداز دسترسی پیدا کند.

۲ به جهت صرفه‌جویی در هزینه‌ها با کمترین تعداد دستگاه خودپرداز ممکن این کار صورت بگیرد.

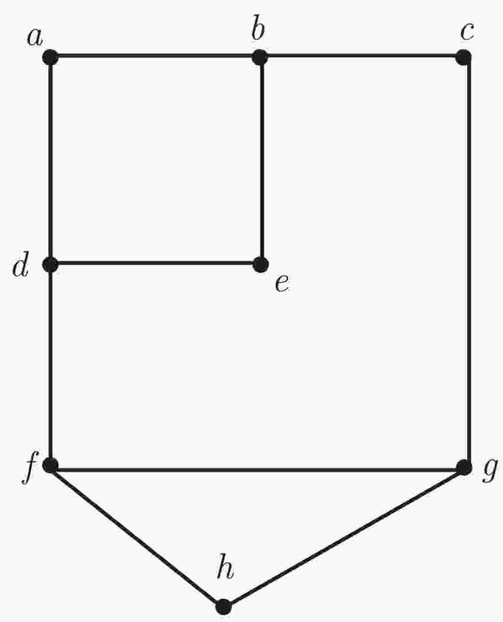

G

شکل ۲

حال فرض کنید منطقهٔ مورد نظر را با گراف شکل ۲ مدل‌سازی کرده باشیم.

الف) در این مدل‌سازی تقاطع‌ها و خیابان‌های بین آنها هر کدام به چه صورت نمایش داده شده‌اند؟ تقاطع ها همان رئوس گراف و خیابان ها یال های گراف هستند.

ب) رأس‌هایی از گراف را مشخص کنید که، با توجه به مدل‌سازی انجام شده، اگر خودپردازها در آن تقاطع‌ها قرار گیرند، شرط۱ برآورده گردد. چنین مجموعه‌ای از رئوس را یک مجموعهٔ **احاطه‌گر** برای گراف می‌نامیم. به‌طور مثال مجموعهٔ شامل همه رئوس گراف G ، یک مجموعه احاطه‌گر است. آیا می‌توانید یک مجموعهٔ احاطه‌گر ۴ عضوی مثال بزنید؟ $\{a,e,g,f\}$

تعریف : زیر مجموعهٔ D از مجموعهٔ رئوس گراف G را مجموعهٔ احاطه‌گر می‌نامیم هرگاه هر رأس از گراف یا در D باشد و یا حداقل با یکی از رئوس موجود در D مجاور باشد.

معمولاً به سادگی می‌توان مجموعه‌های مختلفی از رئوس گراف G را مشخص کرد که در شرط ۱ صدق کنند؛ به عبارتی یک گراف می‌تواند مجموعه‌های احاطه‌گر گوناگونی داشته باشد. از طرفی واضح است که هر مجموعه که شامل یک مجموعهٔ احاطه‌گر باشد، احاطه‌گر است. در بین تمام مجموعه‌های احاطه‌گر یک گراف، مجموعه‌ای را که کمترین تعداد عضو را داشته باشد **مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمم** آن گراف می‌نامیم. اگر چنین مجموعه‌ای را برای گراف G بیابیم، این مجموعه در هر دو شرط ۱ و ۲ مطرح شده در مسئلهٔ بالا صدق خواهد کرد.

تعریف : در بین تمام مجموعه‌های احاطه‌گر گراف G ، مجموعه یا مجموعه‌های احاطه‌گری که کمترین تعداد عضو را دارند **مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمم** و تعداد اعضای چنین مجموعه‌ای را **عدد احاطه‌گری گراف G** می‌نامیم و آن را با $\gamma(G)$ نمایش می‌دهیم.

گاهی اوقات برای راحتی به یک مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمم از گراف G ، یک γـ مجموعه می‌گوییم.

مثال : برای گراف شکل ۳ که دور $C_۷$ است، مجموعهٔ $\{v_۱ , v_۳ , v_۵ , v_۷\}$ یک مجموعهٔ احاطه‌گر و مجموعه‌های $\{v_۱ , v_۴ , v_۷\}$ و $\{v_۱ , v_۲ , v_۵\}$ دو مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمم یا اصطلاحاً دو γـمجموعه‌اند؛ و داریم $\gamma(G) = ۳$.

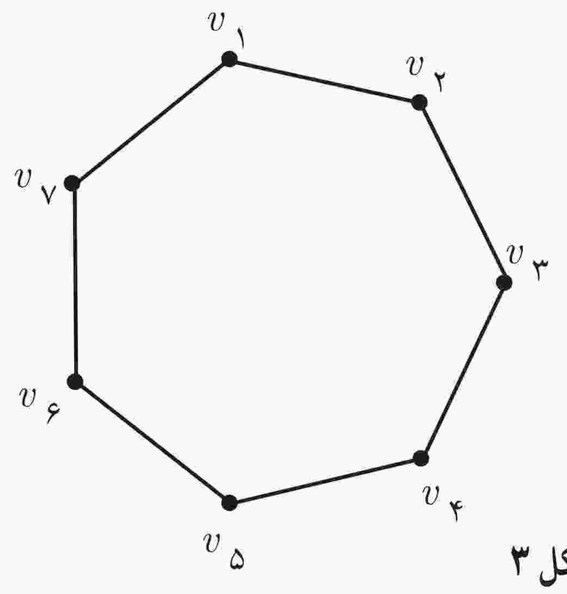

شکل ۳

مثال : فرض کنید a، b، c، d، e، f، g، h، i، j و k شهرهای یک استان باشند و فاصله‌های مستقیم این شهرها از یکدیگر، دو به دو، مطابق جدول زیر باشد.

شایسته است در سطر اول نام شهرها با حروف کوچک نوشته شوند . لذا این تغییر اعمال شده است.

	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
a	۰	۵۰	۸۰	۴۰	۶۰	۹۰	۵۰	۷۰	۵۰	۶۰	۵۰
b	۵۰	۰	۵۵	۳۰	۶۰	۷۰	۶۰	۶۰	۹۰	۸۵	۸۰
c	۸۰	۵۵	۰	۴۰	۶۰	۲۰	۵۰	۵۵	۱۰۰	۹۵	۹۰
d	۴۰	۳۰	۴۰	۰	۳۰	۵۵	۳۰	۳۰	۸۰	۷۵	۷۰
e	۶۰	۶۰	۶۰	۳۰	۰	۵۰	۱۰	۵	۶۰	۵۵	۵۵
f	۹۰	۷۰	۲۰	۵۵	۵۰	۰	۴۰	۴۵	۱۰۰	۹۰	۸۰
g	۵۰	۶۰	۵۰	۳۰	۱۰	۴۰	۰	۵	۷۰	۶۵	۶۰
h	۷۰	۶۰	۵۵	۳۰	۵	۴۵	۵	۰	۶۵	۶۰	۵۵
i	۵۰	۹۰	۱۰۰	۸۰	۶۰	۱۰۰	۷۰	۶۵	۰	۵	۱۰
j	۶۰	۸۵	۹۵	۷۵	۵۵	۹۰	۶۵	۶۰	۵	۰	۵
k	۵۰	۸۰	۹۰	۷۰	۵۵	۸۰	۶۰	۵۵	۱۰	۵	۰

می‌خواهیم تعدادی ایستگاه رادیویی در برخی از شهرهای این استان تأسیس کنیم به‌طوری که همهٔ شهرهای استان از پوشش امواج رادیویی برخوردار گردند. و از طرفی برای کاهش هزینه‌ها می‌خواهیم کمترین تعداد ممکن ایستگاه رادیویی را احداث کنیم. اگر هر ایستگاه رادیویی تا ۵۰ کیلومتر اطراف خود را پوشش دهد، حداقل چند ایستگاه رادیویی احتیاج داریم و در چه شهرهایی باید آنها را احداث کنیم؟

حل : برای مدل‌سازی این مسئله کافی است گراف مربوط به آن را به این طریق رسم کنیم که به جای هر شهر یک رأس قرار دهیم و سپس دو رأس را به هم وصل کنیم اگر و تنها اگر فاصلهٔ مستقیم آن دو شهر از ۵۰ کیلومتر بیشتر نباشد. در این صورت مجموعهٔ احاطه‌گرِ مینیمم برای گراف مذکور، جواب مسئله را مشخص می‌کند. (چرا؟)

به دلیل وجود خاصیت احاطه گری،هر شهر از پوشش امواج رادیویی برخوردار می گردد . همچنین به جهت مینیمم بودن احاطه گری ، کمترین تعداد ممکن ایستگاه رادیویی و به دنبال آن کمترین میزان هزینه صورت خواهد گرفت.

با توجه به آنچه گفته شد گرافِ زیر، گرافِ حاصل از مدل‌سازی برای این مسئله است.

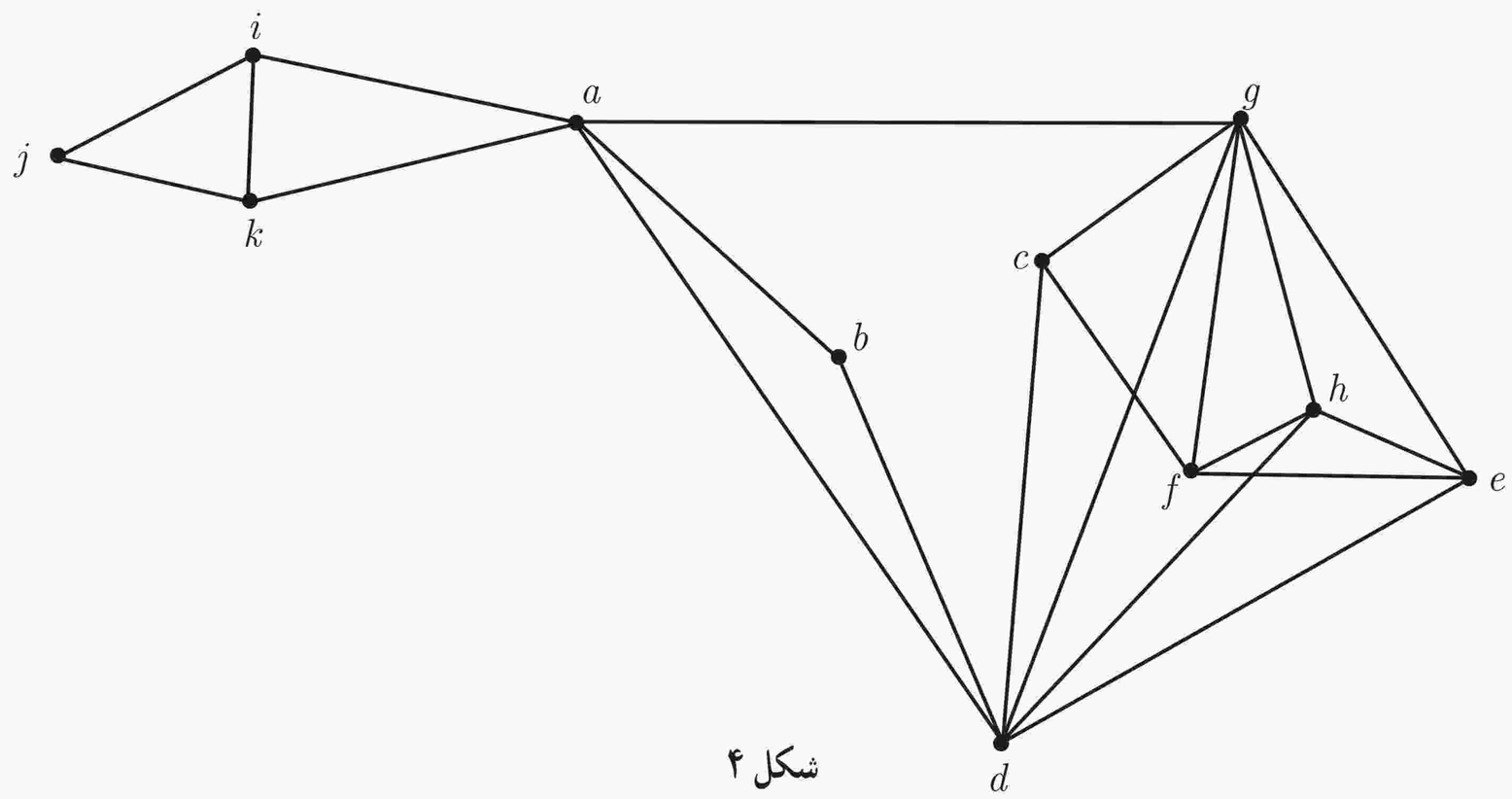

شکل ۴

حال کافی است یک مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمم در این گراف بیابیم و ایستگاه‌های رادیویی را در شهرهای متناظر با رئوس این مجموعه احاطه‌گرِ مینیمال مستقر کنیم. یافتن یک مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمم برای گراف فوق در تمرینات پایان درس به شما واگذار شده است.

کار در کلاس

۱ مشخص کنید کدام یک ازمجموعه‌های زیر برای گراف شکل ۵ احاطه‌گر هست و کدام نیست؟

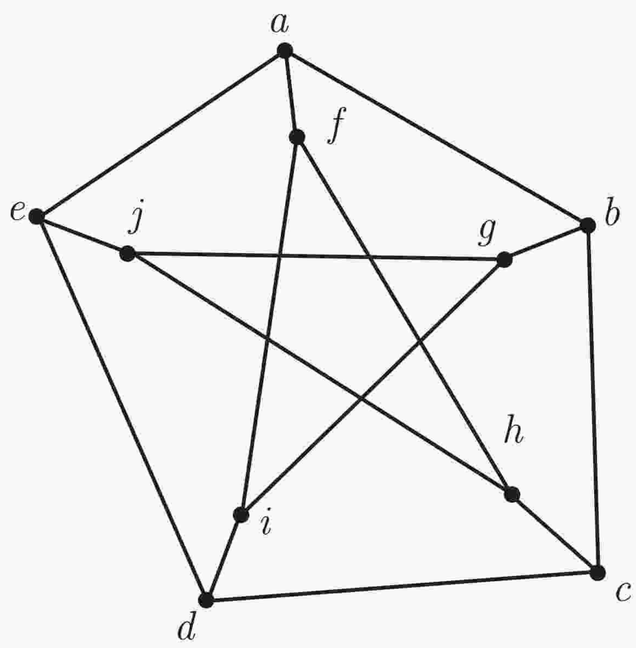

شکل ۵

الف) $A=\{a,b,c,d,e\}$ احاطه گر هست

ب) $B=\{f,g,h,i,j\}$ احاطه گر هست

پ) $C=\{a,b,j,h,g\}$ احاطه گر نیست

ت) $D=\{a,i,h\}$ احاطه گر هست

ث) $E=\{f,g,h,e,d\}$ احاطه گر هست

ج) $F=\{f,g,h,e\}$ احاطه گر هست

۲ از مجموعه‌های مطرح شده در سؤال ۱ که احاطه‌گر بودند در کدام یک از آنها رأس یا رأس‌هایی وجود دارد که با حذف آنها مجموعهٔ باقی‌مانده هنوز احاطه‌گر باشد؟ قسمت ث ، اگر از مجموعه ی $E=\{f,g,h,e,d\}$ راس d را حذف کنیم ، مجموعه جدید همان مجموعه ی $F=\{f,g,h,e\}$ بوده که احاطه گر است .

تعریف : یک مجموعهٔ احاطه‌گر را که با حذف هر یک از رأس‌هایش دیگر احاطه‌گر نباشد احاطه‌گر **مینیمال** می‌نامیم.

۳ مجموعه‌ای احاطه‌گر با کمترین تعداد رأس که می‌توانید، بنویسید و پاسخ خود را با پاسخ هم کلاسی‌های خود مقایسه کنید.

$\{c,j,f\}$

۴ یک مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمال مشخص کنید که مینیمم نباشد. $A=\{a,b,c,d,e\}$

۵ آیا می‌توان هر مجموعهٔ احاطه‌گر دلخواه غیرمینیمال را با حذف برخی رئوسش به یک مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمال تبدیل کرد؟(استدلال کنید) بله ، اگر $A=\{v_1,v_2,\dots,v_n\}$ یک مجموعه احاطه گر باشد ، عضوی مانند v_1 را در نظر می گیریم ، اگر با حذف آن ، هنوز مجموعه احاطه گر باقی ماند ، آن را حذف می کنیم ، در غیر این صورت آن را نگه داشته و همین کار را برای سایر رئوس انجام می دهیم . با توجه به غیر مینیمال بودنِ مجموعه ، قطعاً حداقل یک عضو یافت می شود که با حذف آن ، هنوز مجموعه احاطه گر خواهد ماند .

مثال : در گراف شکل ۶ یک مجموعهٔ احاطه‌گر غیرمینیمال انتخاب کنید و با حذف برخی رأس‌ها، آن را به یک مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمال تبدیل نمایید.

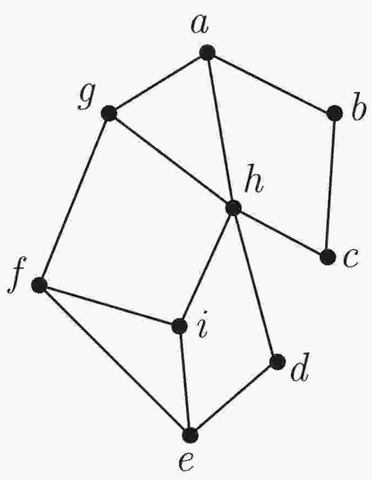

شکل ۶

حل : مجموعه $\{a,b,c,d,e,f\}$ یک مجموعهٔ احاطه‌گر است. از آنجا که با حذف برخی رأس‌های آن (مثلاً رأس a) این مجموعه باز هم احاطه‌گر خواهد بود، لذا احاطه‌گر مینیمال نیست. حال با حذف سه رأس a، c و e از آن، مجموعهٔ $\{b,d,f\}$ حاصل می‌شود که باز هم احاطه‌گراست اما چون این مجموعه با حذف هر یک از رأس‌هایش دیگر احاطه‌گر نخواهد بود لذا احاطه‌گر مینیمال است.

کار در کلاس

در گراف شکل ۷ :

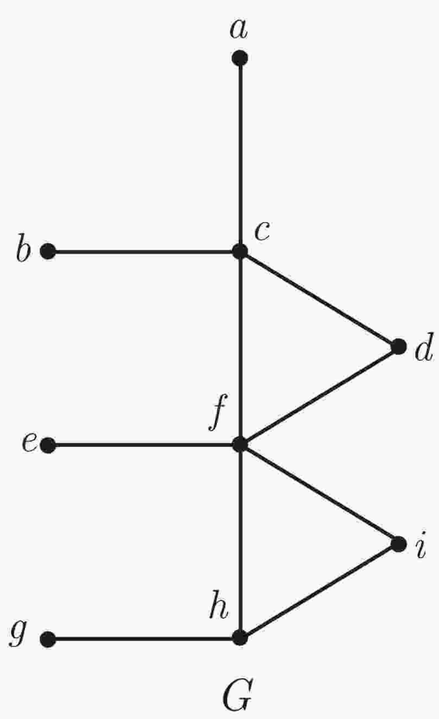

شکل ۷

۱ مجموعه‌ای از رئوس را مشخص نمایید که احاطه‌گر باشد. $\{c,f,i,g\}$

۲ مجموعه‌ای از رئوس را مشخص نمایید که احاطه‌گر مینیمال باشد. $\{c,f,g\}$

۳ یک مجموعهٔ احاطه‌گر ۳ عضوی مشخص نمایید. $\{c,e,h\}$

۴ آیا رأسی در گراف G وجود دارد که دو رأس از ۳ رأس b، e و g را احاطه کند؟ خیر

۵ حداقل تعداد رأس‌هایی که تمام رئوس گراف را احاطه می‌کنند چندتاست؟ ($\gamma(G)$ چند است؟) $\gamma(G)=۳$

معرفی یک نماد

با مفهوم جزء صحیح[1] یک عدد آشنا هستید و می‌دانید که اگر x یک عدد صحیح باشد، $[x]$ برابر با خود x است، و اگر عدد صحیح نباشد، عدد صحیح قبل از x است.

$$[x]=\begin{cases} x & x\in\mathbb{Z} \\ \text{بزرگ‌ترین عدد صحیح کوچک‌تر از } x & x\notin\mathbb{Z}\end{cases}$$

حال فرض کنید تعدادی از کارمندان یک شرکت قرار است با چند تاکسی به محلی بروند و هر ۴ نفر یک تاکسی نیاز دارند.

الف) اگر تعداد کارمندان ۱۲ نفر باشد، چند تاکسی نیاز است؟ ۳ تاکسی

۱ــ گاهی اوقات به جزء صحیح یک عدد، کفِ آن عدد هم گفته می‌شود. در برخی کتاب‌ها $[a]$ را با $\lfloor a \rfloor$ نمایش می‌دهند و به آن کفِ a می‌گویند.

ب) اگر تعداد کارمندان ۱۴ نفر باشد چند تاکسی نیاز است؟ ۴ تاکسی

پ) اگر تعداد کارمندان ۱۶ نفر باشد چند تاکسی نیاز است؟ ۴ تاکسی

ت) آیا با تقسیم تعداد کارمندان به عدد ۴، تعداد تاکسی‌های مورد نیاز به‌دست می‌آید؟ اگر عدد حاصل عدد صحیح نباشد چه تعداد تاکسی نیاز است؟ تعداد کارمندان را بر عدد ۴ تقسیم می کنیم ، اگر عدد صحیحی بدست آمد همان عدد تعداد تاکسی ها است .در غیر این صورت کوچکترین عدد صحیح بعد از آن ، نشان دهنده تعداد تاکسی ها می باشد .

ث) مفهوم سقف یک عدد که در ادامه مطرح شده است را می‌توان در مواردی مشابه آنچه در اینجا مطرح شد به‌کار برد.

در صورتی که x عددی غیر صحیح باشد برای نمایش عدد صحیحِ بعد از x از $\lceil x \rceil$ استفاده می‌کنیم و آن را سقفِ x می‌خوانیم. در حالت کلی

$$\lceil x \rceil = \begin{cases} x & x \in \mathbb{Z} \\ \text{کوچک‌ترین عدد صحیح بزرگ‌تر از } x & x \notin \mathbb{Z} \end{cases}$$

بنابراین :

$[۳/۵] = ۳$ $\qquad$ $[۳] = ۳$

$\lceil ۳/۵ \rceil = ۴$ $\qquad$ $\lceil ۳ \rceil = ۳$

■ سؤال : برای کدام اعداد کف و سقف آنها با هم برابر است؟ اعداد صحیح

فعالیت

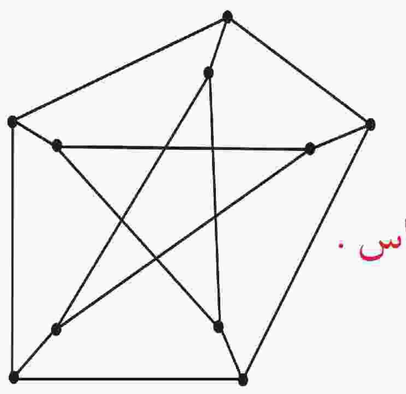

G

شکل ۸

۱ در هر گراف، هر رأس خودش و تمام رئوس مجاورش را احاطه می‌کند.

۲ در گراف مقابل Δ چند است؟ $\Delta = ۳$

۳ هر رأس حداکثر چند رأس را احاطه می‌کند؟ هر راس خودش و تمام رئوس مجاورش را احاطه می کند یعنی ۴ راس . و این تعداد چه ارتباطی با Δ دارد؟ این تعداد همان $\Delta + ۱$ است.

۴ آیا ۲ رأس می‌توانند همهٔ رئوس گراف G را احاطه کنند؟ خیر

۵ حداقل $\left\lceil \frac{۱۰}{۴} \right\rceil$ رأس برای احاطهٔ همهٔ رئوس لازم است. چرا؟ یک راس آن حداکثر ۴ راس را احاطه می کند . حال اگر راس دیگری را چنان انتخاب کنیم که رئوس احاطه شده قبلی مجاور آن نباشند ، آنگاه این راس نیز ۴ راس دیگر را احاطه می کند . لذا از بین ۱۰ راس ۸ راس احاطه شده اند . که باید برای احاطه ی دو راس باقی مانده از راس جدیدی استفاده کنیم ، پس حداقل ۳ راس برای احاطه ی همه ی راس ها نیاز داریم . از طرفی $\left\lceil \frac{۱۰}{۴} \right\rceil = ۳$ می باشد .

۶ $\gamma(G)$ چند است؟ $\gamma(G) = ۳$

۷ در یک گراف دلخواه با ماکزیمم درجهٔ Δ ، یک رأس دلخواه حداکثر چند رأس را احاطه می‌کند؟ $\Delta + ۱$

۸ تعداد کمتر از $\left\lceil \frac{n}{\Delta + ۱} \right\rceil$ رأس نمی‌توانند تمام n رأسِ یک گراف را احاطه کنند. چرا؟

یک راس دخواه حداکثر $\Delta + ۱$ راس را احاطه می کند . حال برای تعیین حداقل تعداد رئوسی که تمام n راس گراف را احاطه کنند ، باید حساب کرد برای جابجایی n مسافر به چند تاکسی با ظرفیت حداکثر $\Delta + ۱$ نفر احتیاج داریم . برای این کار نسبت $\frac{n}{\Delta + ۱}$ را حساب می کنیم ، اگر عدد صحیح شد که جواب می باشد ، در غیر این صورت کوچکترین عدد صحیح بعدی آن جواب است تا اینکه تمام رئوس احاطه شده باشند . و این همان $\left\lceil \frac{n}{\Delta + ۱} \right\rceil$ است.

بنابراین :

اگر G یک گراف n رأسی با ماکزیمم درجهٔ Δ باشد و D یک مجموعهٔ احاطه‌گر در آن باشد، آنگاه $\left\lceil \frac{n}{\Delta+1} \right\rceil \le |D|$ و از آنجا که $\gamma(G)$ نیز اندازه یک مجموعهٔ احاطه‌گر است همواره داریم $\left\lceil \frac{n}{\Delta+1} \right\rceil \le \gamma(G)$ (اصطلاحاً گفته می‌شود در گراف G عدد $\left\lceil \frac{n}{\Delta+1} \right\rceil$ یک کران پایین است برای $\gamma(G)$ ؛ یعنی $\gamma(G)$ نمی‌تواند از آن کمتر شود).

کار در کلاس

۱ یک شبکه رایانه‌ای متشکل از ۱۶ کامپیوتر را در نظر بگیرید که در آن هر کامپیوتر، مطابق شکل ۹ به چند کامپیوتر دیگر متصل است. گراف شکل ۹ یک مدل‌سازی از شبکه مورد نظر است که در آن هر رأس نمایشگر یک کامپیوتر است و یال بین دو رأس نمایانگر آن است که کامپیوترهای نظیر به آن دو رأس مستقیماً با هم در ارتباط‌اند. می‌خواهیم مجموعه‌ای با کمترین تعداد ممکن از کامپیوترها (رأس‌ها) انتخاب کنیم. به‌طوری که توسط این مجموعه از کامپیوترها به تمام کامپیوترهای این شبکه وصل باشیم. مجموعهٔ انتخاب شده از رئوس برای گراف مورد نظر چه نوع مجموعه‌ای است؟ مجموعه ی احاطه گر مینیمم

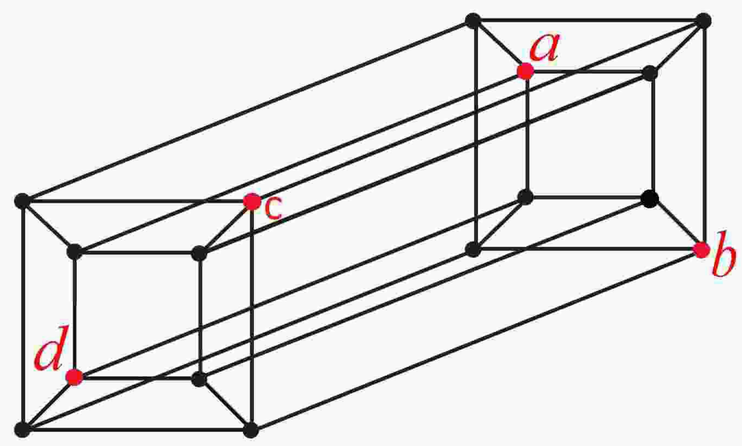

شکل ۹

۲ با توجه به رابطهٔ $\left\lceil \frac{n}{\Delta+1} \right\rceil \le \gamma(G)$ ، حداقل چند رأس برای احاطه کردن تمام رئوس این گراف لازم است؟ $\left\lceil \frac{۱۶}{۴+۱} \right\rceil = ۴$

آیا می‌توانید مجموعه‌ای احاطه‌گر با این تعداد رأس مشخص نمایید؟ $\{a,b,c,d\}$

۳ گراف‌های $P_{۱۰}$, $P_۹$, $C_{۱۰}$ و $C_۹$ را رسم کنید و عدد احاطه‌گری هر یک را مشخص نمایید

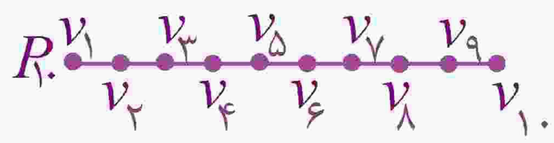

$\gamma(P_{۱۰}) \ge \left\lceil \frac{۱۰}{۲+۱} \right\rceil = ۴$

$\{v_۱, v_۴, v_۷, v_{۱۰}\}$

$\Rightarrow \gamma(P_{۱۰}) = ۴$

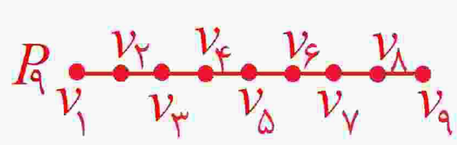

$\gamma(P_۹) \ge \left\lceil \frac{۹}{۲+۱} \right\rceil = ۳$

$\{v_۲, v_۵, v_۸\}$

$\Rightarrow \gamma(P_۹) = ۳$

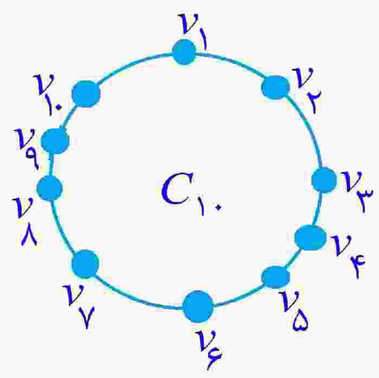

$\gamma(C_{۱۰}) \ge \left\lceil \frac{۱۰}{۲+۱} \right\rceil = ۴$

$\{v_۱, v_۴, v_۷, v_۹\}$

$\Rightarrow \gamma(C_{۱۰}) = ۴$

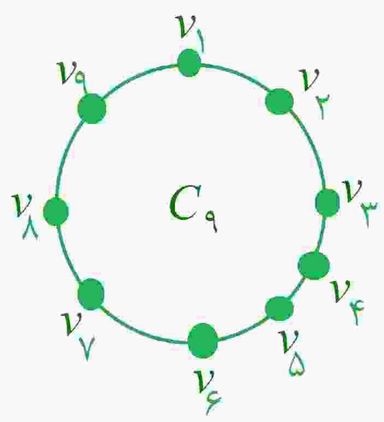

$\gamma(C_۹) \ge \left\lceil \frac{۹}{۲+۱} \right\rceil = ۳$

$\{v_۲, v_۵, v_۸\}$

$\Rightarrow \gamma(C_۹) = ۳$

۴ گرافی مشخص کنید که برای آن عدد احاطه‌گر برابر $\left\lceil \frac{n}{\Delta+1} \right\rceil$ باشد. در گراف $P_۹$ عدد احاطه گری $\left\lceil \frac{۹}{۲+۱} \right\rceil = ۳$ است .

۵ گرافی مشخص کنید که برای آن عدد احاطه‌گر برابر $\left\lceil \frac{n}{\Delta+1} \right\rceil$ نباشد.

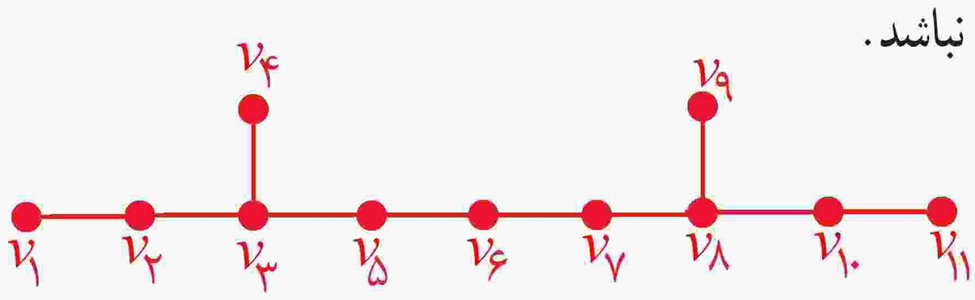

مجموعه احاطه گر مینیمم $= \{v_۲, v_۴, v_۶, v_۸, v_{۱۱}\}$

$\Rightarrow \gamma(G) = ۵ \ne \left\lceil \frac{۱۱}{۴} \right\rceil$

مثال : عدد احاطه‌گری گراف شکل ۱۰ را مشخص و ادعای خود را ثابت کنید.

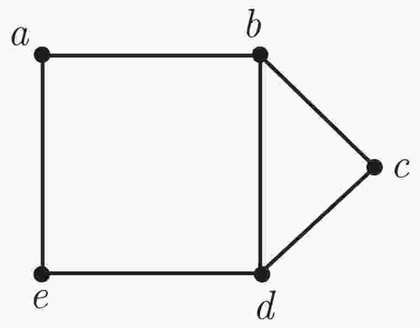

G

شکل ۱۰

حل : به سادگی می‌توان دید که مجموعهٔ دو عضوی $\{a,c\}$ یک مجموعه احاطه‌گر است.

بنابراین عدد احاطه‌گری این گراف کوچک‌تر یا مساوی ۲ است؛ یعنی $\gamma(G) \leq ۲$.

اما اگر $\gamma(G) = ۱$، یعنی یک رأس در گراف G وجود دارد که به تنهایی تمام رئوس دیگر را احاطه کرده است (به تمام رئوس دیگر وصل است) یعنی رأسی با درجهٔ ۴ در گراف وجود دارد که با توجه به گراف G می‌بینیم که چنین رأسی وجود ندارد و لذا $\gamma(G) > ۱$. بنابراین $۱ < \gamma(G) \leq ۲$ و لذا $\gamma(G) = ۲$.

روش دیگر برای حل : نوع دیگری از استدلال به این صورت است که باتوجه به کران پایین مطرح شده برای $\gamma(G)$ و اینکه $\Delta(G) = ۳$ داریم :

$$\left\lceil \frac{n}{\Delta + ۱} \right\rceil \leq \gamma(G) \Rightarrow \left\lceil \frac{۵}{۴} \right\rceil \leq \gamma(G)$$

بنابراین $۲ \leq \gamma(G)$ و با توجه به مجموعهٔ احاطه‌گر دو عضوی ارائه شده در بالا داریم $\gamma(G) \leq ۲$ و لذا $\gamma(G) = ۲$.

کار در کلاس

۱ تمام γـ مجموعه‌هایِ (مجموعه‌های احاطه‌گر مینیمم) گراف G در مثال قبل را بنویسید.

$\{a,c\},\{b,d\},\{b,e\},\{a,d\},\{a,b\},\{c,e\},\{e,d\}$

۲ عدد احاطه‌گری را برای هر یک از گراف‌های زیر مشخص کنید.

الف)

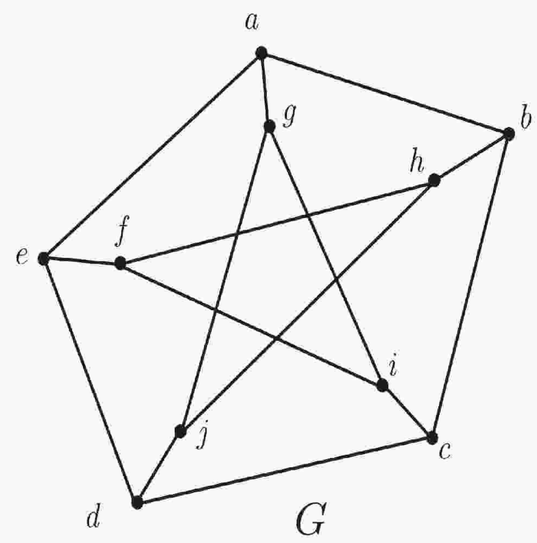

G

$$\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{۱۰}{۳+۱} \right\rceil = ۳$$

از طرفی $\{a,c,h\}$ یک مجموعه احاطه گری است ، بنابراین :

$$\gamma(G) = ۳$$

ب)

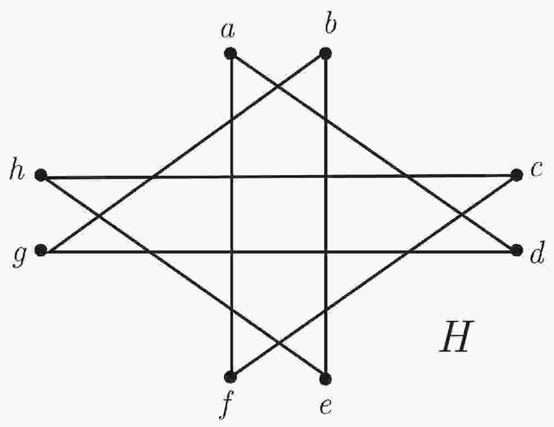

H

$$\gamma(H) \geq \left\lceil \frac{۸}{۲+۱} \right\rceil = ۳$$

از طرفی $\{a,b,c\}$ یک مجموعه احاطه گری است ، بنابراین :

$$\gamma(G) = ۳$$

فعالیت

۱ می‌خواهیم عدد احاطه‌گری گراف شکل ۱۲ را مشخص کنیم.

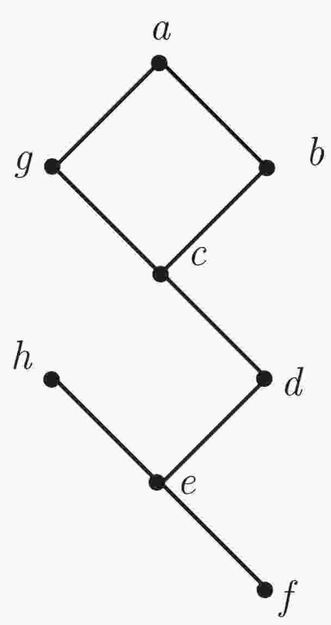

G

شکل ۱۲

الف) ابتدا می‌بینیم که با توجه به کران پایین $\left\lceil \frac{n}{\Delta+۱} \right\rceil$ برای $\gamma(G)$ حداقل $\left\lceil \frac{۸}{۴} \right\rceil = ۲$ رأس برای احاطه کردن رئوس لازم است اما در مراحل بعدی می‌بینیم که ۲ رأس برای احاطه تمام رئوس این گراف کافی نیست.

ب) برای احاطه‌کردن رئوس a، b، c، d و g حداقل دو تا از آنها باید در مجموعهٔ احاطه‌گر باشند. (چرا؟) زیرا $\left\lceil \frac{۵}{۳+۱} \right\rceil = ۲$

پ) برای احاطه‌کردن رئوس e، f و h حداقل یکی از آنها باید انتخاب شوند. (چرا؟) $\left\lceil \frac{۳}{۳+۱} \right\rceil = ۱$

ت) بنابراین حداقل ۳ رأس باید در هر مجموعهٔ احاطه‌گر از گراف G باشد یعنی $\gamma(G) \geq ۳$.

ث) از طرفی چون $\{a,c,e\}$ یک مجموعهٔ احاطه‌گر است، $\gamma(G) \leq ۳$. پس $\gamma(G) = ۳$.

۲ می‌خواهیم عدد احاطه‌گر گراف شکل ۱۳ را مشخص نماییم.

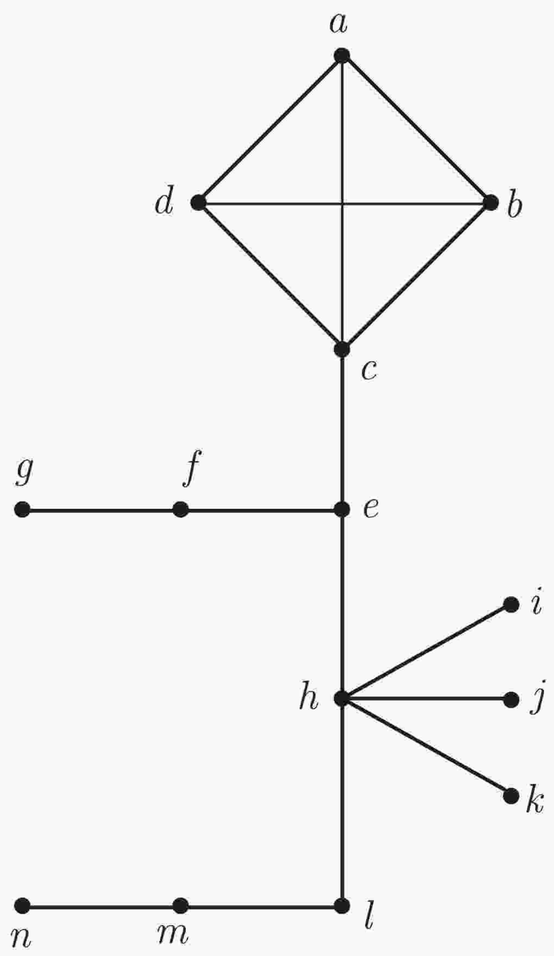

شکل ۱۳

الف) ابتدا کران پایین $\left\lceil \frac{n}{\Delta+1} \right\rceil$ را بررسی می‌کنیم که عدد $\left\lceil \frac{۱۴}{۶} \right\rceil = ۳$ را می‌دهد. پس $\gamma(G) \geq ۳$.

ب) اما حداقل یکی از رئوس a، b، c و d باید انتخاب شود. چرا؟ $\left\lceil \frac{۴}{۴+۱} \right\rceil = ۱$

پ) حداقل یکی از رئوس e، f و g باید انتخاب شود. چرا؟ $\left\lceil \frac{۳}{۳+۱} \right\rceil = ۱$

ت) حداقل یکی از رئوس h، i، j و k باید انتخاب شود. چرا؟ $\left\lceil \frac{۴}{۵+۱} \right\rceil = ۱$

ث) حداقل یکی از رئوس l، m و n باید انتخاب شود. چرا؟ $\left\lceil \frac{۳}{۲+۱} \right\rceil = ۱$

ج) بنابراین حداقل ۴ رأس در هر مجموعهٔ احاطه‌گر باید باشد. لذا $\gamma(G) \geq ۴$ و با توجه به اینکه $\{c,f,h,m\}$ یک مجموعهٔ احاطه‌گر است لذا $\gamma(G) \leq ۴$ بنابراین $\gamma(G)=۴$.

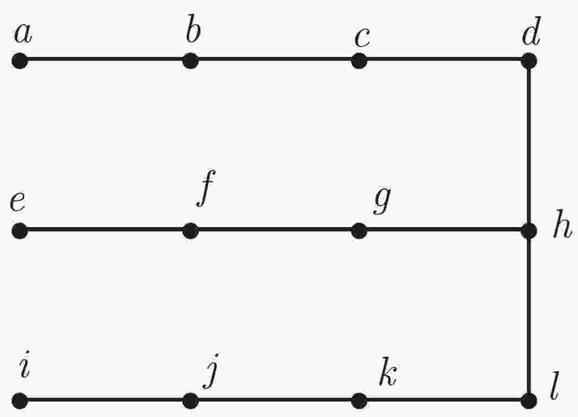

شکل ۱۴

مثال : عدد احاطه‌گری گراف شکل ۱۴ را به‌دست آورید و یک مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمم برای آن ارائه کنید.

حل : برای احاطه‌کردن رأس a لازم است یکی از دو رأس a و b در مجموعهٔ احاطه‌گر باشند و بهتر آن است که رأس b انتخاب شود.(چرا؟)

زیرا با این انتخاب ، راس c نیز احاطه می شود ، که برای مینیمم کردن احاطه گری مفید است .

به همین صورت رئوس j و f را نیز می‌توان در مجموعهٔ احاطه‌گر در نظر گرفت.

حال مجموعهٔ $\{b,f,j\}$ تمام رئوس گراف به جز سه رأس l,h,d را احاطه می‌کند و برای احاطهٔ این سه رأس نیز کافی است رأس h اضافه شود یعنی $\{b,f,j,h\}$ یک مجموعهٔ احاطه‌گر است.

از طرفی با کمتر از ۴ رأس نیز نمی‌توان رئوس این گراف را احاطه کرد. زیرا مثلاً اگر ۳ رأس تمام رئوس را احاطه کنند، چون هیچ رأسی بیش از ۴ رأس را احاطه نمی‌کند (چرا؟) زیرا حداکثر درجه رئوس ۳ است .

باید هر کدام از این ۳ رأس دقیقاً ۴ رأس را احاطه کنند تا تمام ۱۲ رأس گراف احاطه شده باشند این یعنی باید حداقل ۳ رأس از درجهٔ ۳ داشته باشیم و چنین رأس‌هایی در این گراف وجود ندارند. پس حداقل تعداد رئوس لازم برای احاطه تمام رئوس این گراف همان ۴ تا است.

تمرین

۱ در مثال ایستگاه‌های رادیویی (دومین مثال این درس)

الف) تعداد و محل نصب ایستگاه‌ها را مشخص نمایید. حداقل سه ایستگاه باید نصب شود ، که می توان آن ایستگاه ها را به صورت $\{g,a,k\}$ یا $\{f,d,j\}$ یا $\{g,b,i\}$ یا $\{d,c,i\}$ یا . . . انتخاب کرد.

ب) اگر مجبور باشیم یکی از ایستگاه‌ها را در شهر b احداث کنیم حداقل چند ایستگاه دیگر و در چه شهرهایی باید احداث کنیم؟

حداقل دو ایستگاه دیگر باید احداث نمود . این دو ایستگاه می تواند $\{i,g\}$ یا $\{f,k\}$ یا ... باشد .

۲ نقشهٔ مقابل نقشهٔ یک منطقه شامل چند روستا و جاده‌های بین آن روستاهاست و مسافت جاده‌های بین روستاها در آن مشخص شده است. قصد داریم چند بیمارستان مجهز در برخی روستاها احداث کنیم به‌گونه‌ای که فاصلهٔ هر روستا تا نزدیک‌ترین بیمارستان به آن روستا از ۱۰ کیلومتر بیشتر نباشد و از طرفی کمترین تعداد ممکن بیمارستان را احداث کنیم. ابتدا با توجه به نقشهٔ فوق، مسئلهٔ مورد نظر را با یک گراف مناسب مدل‌سازی کنید و سپس تعداد و محل احداث بیمارستان‌ها را مشخص کنید.

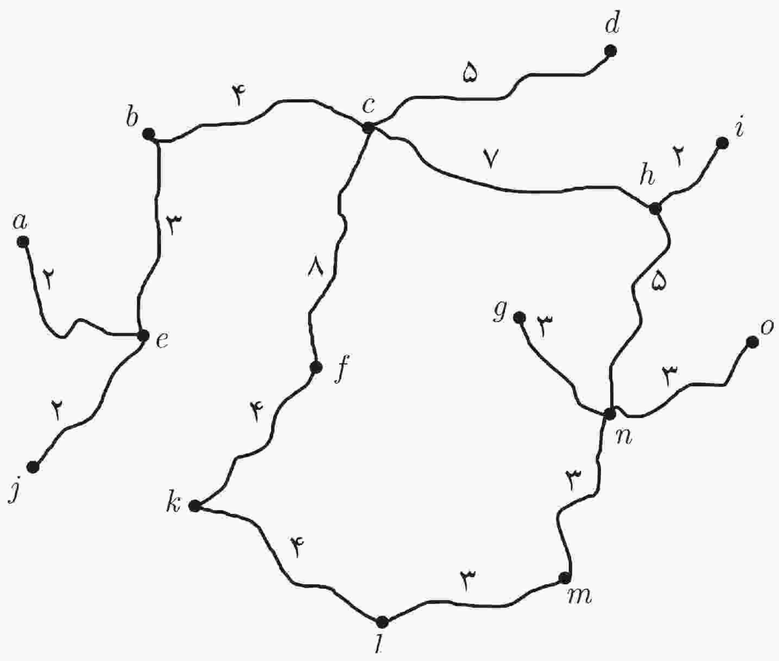

شکل ۱۵

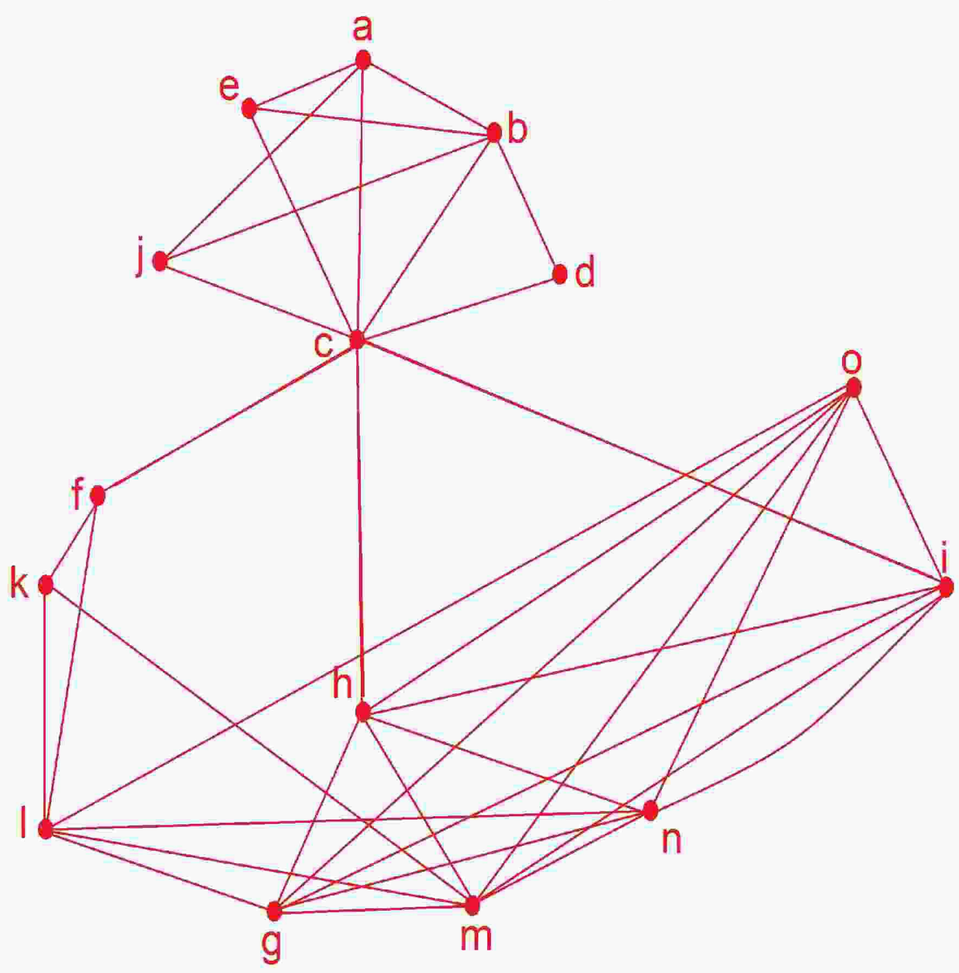

ابتدا هر روستا را به عنوان یک راس گراف (با حرف کوچک انگلیسی) مشخص می کنیم ، سپس بین دو راس (دو روستا) به شرطی یال رسم می کنیم که فاصله ی بین آن دو بیشتر از ۱۰ کیلومتر نباشد .

$$\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{۱۵}{۸+۱} \right\rceil = ۲$$

یک مجموعه ی احاطه گری می تواند $\{c,m\}$ باشد . بنابراین کافیست دو بیمارستان در روستاهای c,m احداث کرد .

۳ عدد احاطه‌گری را برای هر یک از گراف‌های زیر مشخص نمایید.

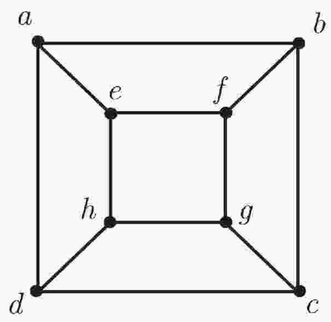

(الف)

$$\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{۸}{۳+۱} \right\rceil = ۲$$

مجموعه $\{a,g\}$ یک مجموعه ی احاطه گری برای آن است .پس $\gamma(G)=۲$

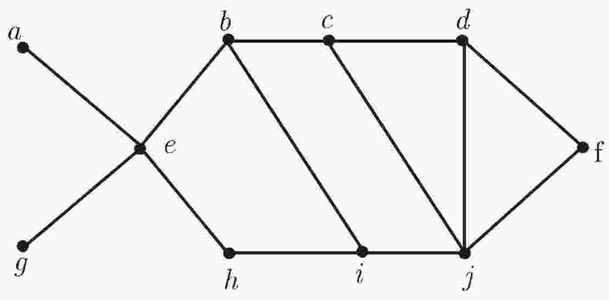

(ب)

$$\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{۱۰}{۴+۱} \right\rceil = ۲$$

مجموعه $\{e,j\}$ یک مجموعه ی احاطه گری برای آن است .پس $\gamma(G)=۲$

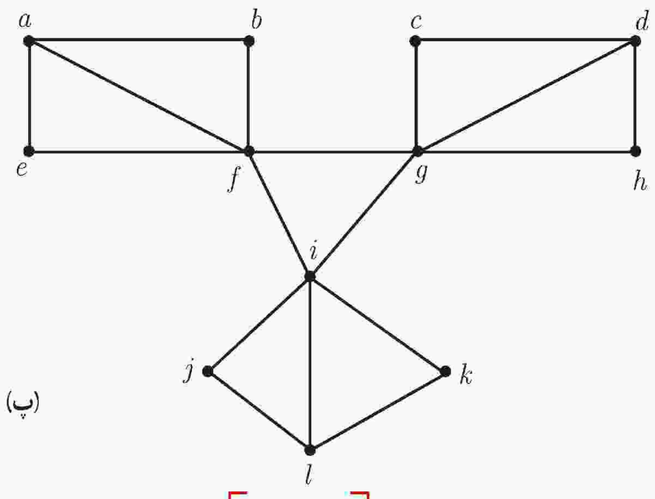

(پ)

$$\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{۱۲}{۵+۱} \right\rceil = ۲$$

مجموعه $\{f,d,l\}$ یک مجموعه ی احاطه گری برای آن است .پس $\gamma(G)=۳$

(ت)

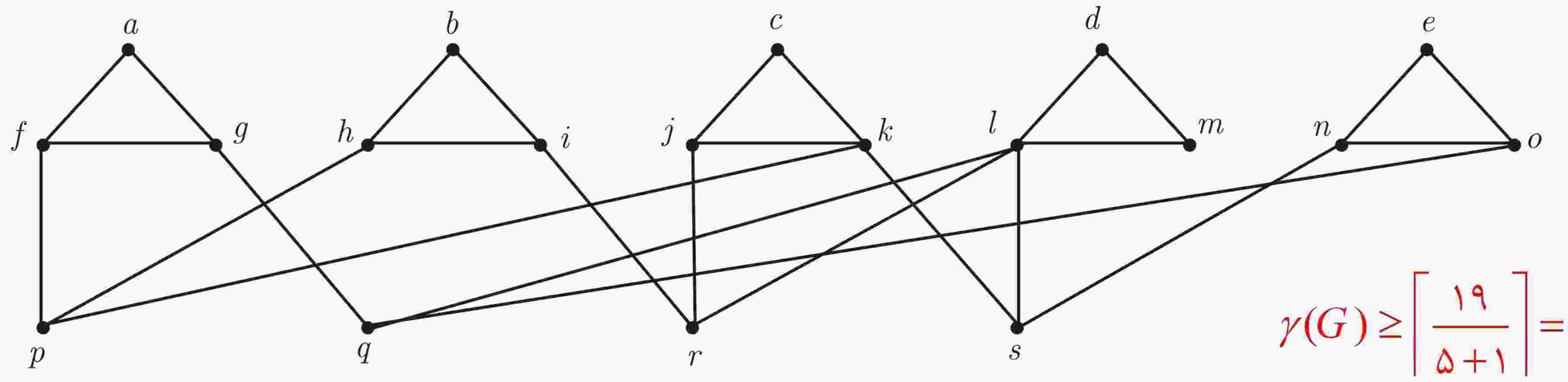

$$\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{۱۹}{۵+۱} \right\rceil = ۴$$

از طرفی از هر مثلث حداقل یک راس باید انتخاب کنیم ، به عنوان نمونه مجموعه $\{f, i, k, l, e\}$ یک مجموعه احاطه گری آن است . بنابراین : $\gamma(G) = ۵$

(ث)

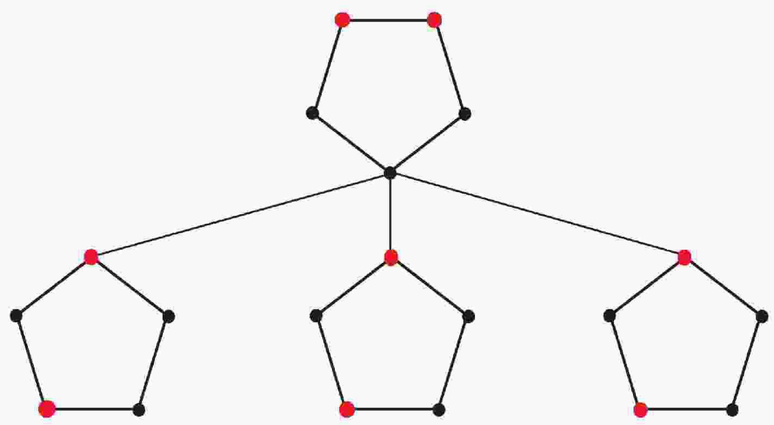

$$\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{۲۰}{۵+۱} \right\rceil = ۴$$

از طرفی از هر پنج ضلعی حداقل دو راس باید انتخاب کنیم ،
لذا $۴ \times ۲ = ۸$ یعنی : $\gamma(G) = ۸$ به عنوان نمونه رئوس قرمز
رنگ به عنوان یک مجموعه احاطه گری محسوب می شوند .

۴ اگر برای گراف G داشته باشیم $\gamma(G) = ۱$، در این صورت به چه ویژگی‌هایی از گراف G می‌توان پی‌برد؟ ($\Delta(G)$ و حداقل و حداکثر تعداد یال‌هایی را که گراف G می‌تواند داشته باشد مشخص کنید.)

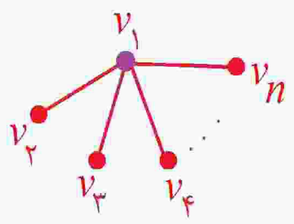

حداقل یک راس با ماکزیمم درجه (راس فول) وجود دارد .

با فرض اینکه گراف دارای n راس باشد ، حداقل باید $n-۱$ یال داشته باشد که می توان شکل مقابل را برای آن پیشنهاد کرد :

حداکثر میزان تعداد یال $\frac{n(n-۱)}{۲}$ می باشد (حالتی که گراف کامل باشد). در هر صورت $\Delta(G) = n-۱$ است .

۵ $\gamma(P_n)$ و $\gamma(C_n)$ را به ازای هر $n \in \mathbb{N}$ مشخص کنید.

با توجه به اینکه در هر دو ، حداکثر درجه رئوس ۲ می باشد داریم :

$$\gamma(P_n) = \gamma(C_n) = \left\lceil \frac{n}{۲+۱} \right\rceil = \left\lceil \frac{n}{۳} \right\rceil$$

۶ اگر G یک گراف k- منتظم n رأسی باشد نشان دهید $\left\lceil \frac{n}{k+۱} \right\rceil \leq \gamma(G)$

در گراف k- منتظم n راسی ، $\Delta = \delta = k$ می باشد ، بنابراین : $\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{n}{k+۱} \right\rceil$

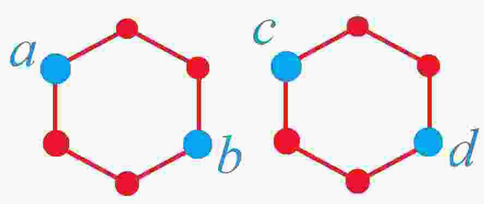

۷ یک گراف ۲ـ منتظم ۱۲ رأسی بکشید که عدد احاطه‌گری آن کمترین مقدار ممکن باشد.

$\gamma(G) \geq \left\lceil \frac{۱۲}{۲+۱} \right\rceil = ۴$ ، مجموعه ی $\{a, b, c, d\}$ یک مجموعه ی احاطه گری است . بنابراین عدد احاطه گری آن ۴ می باشد .

۸ الف) یک گراف ۶ رأسی که γ- مجموعهٔ آن با اندازه یک باشد رسم کنید.

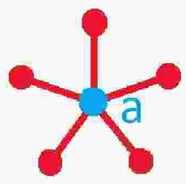

مجموعه احاطه گری آن $\{a\}$ است .

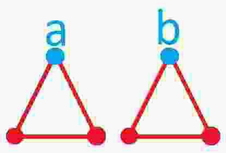

ب) یک گراف ۶ رأسی که γ- مجموعهٔ آن با اندازه دو باشد رسم کنید. در گراف مقابل مجموعه احاطه گری $\{a, b\}$ است .

پ) فرض کنید n و k دو عدد طبیعی باشند و $k \leq n$. روشی برای رسم یک گراف n رأسی که عدد احاطه‌گری آن k باشد، ارائه دهید.

کافیست گراف را به صورت k بخشی رسم کنیم و در هر بخش راسی که همه ی رئوس آن بخش را احاطه می کند در نظربگیریم .

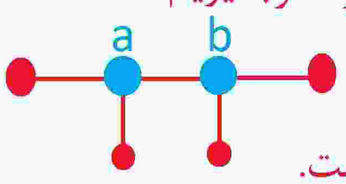

۹ الف) یک گراف ۶ رأسی با عدد احاطه‌گری ۲ رسم کنید که یک مجموعهٔ احاطه‌گر یکتا با اندازهٔ ۲ داشته باشد.

مجموعه ی احاطه گری آن $\{a, b\}$ است.

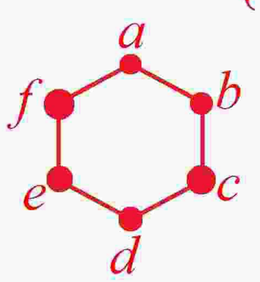

ب) یک گراف ۶ رأسی با عدد احاطه‌گری ۲ رسم کنید که بیش از یک مجموعهٔ احاطه‌گر با اندازهٔ ۲ داشته باشد.

گراف مقابل دارای سه مجموعه ی احاطه گری به اندازه ۲ می باشد . که عبارتند از :

$\{a, d\}$ و $\{f, c\}$ و $\{e, b\}$

۱۰ برای هر $n \in \mathbb{N}$ $(n \geq ۴)$ دلخواه توضیح دهید که

الف) چگونه می‌توانید یک گراف n رأسی با عدد احاطه‌گری ۲ رسم کنید که یک مجموعه احاطه‌گر یکتا با اندازهٔ ۲ داشته باشد.

کافیست مطابق شکل روبرو ، یک گراف دو بخشی رسم کنیم به طوری که یک بخش آن شامل k راس و بخش دیگر آن شامل $n-k$ راس باشد .

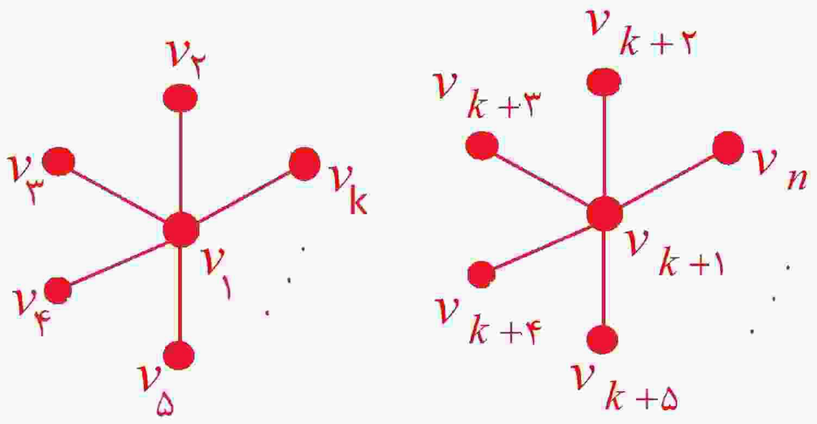

ب) چگونه می‌توانید یک گراف n رأسی با عدد احاطه‌گری ۲ رسم کنید که بیش از یک مجموعهٔ احاطه‌گر با اندازه ۲ داشته باشد.

مطابق شکل روبرو باید گراف را رسم کرد . که دو مجموعه ی احاطه گری آن $\{v_۱, v_n\}$ و $\{v_۱, v_{n-۱}\}$ می باشند .

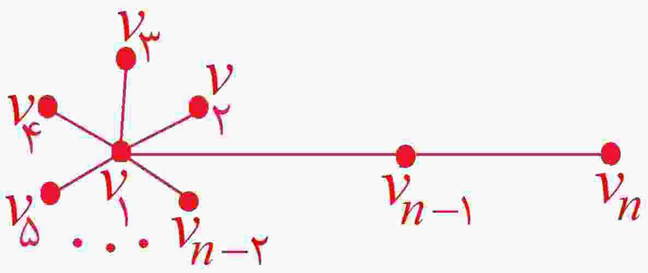

۱۱ گراف $P_{۱۲}$ را رسم کنید.

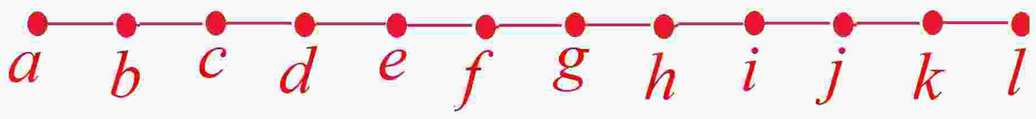

الف) یک γ ــ مجموعه از آن را مشخص نمایید. مجموعه $\{b, e, h, k\}$ یک ۴- مجموعه است .

ب) یک مجموعهٔ احاطه‌گر مینیمال ۶ عضوی از آن را مشخص نمایید. مجموعه $\{b, c, f, g, j, k\}$ یک مجموعه احاطه گر مینیمال ۶ عضوی است .

نویسنده پاسخ ها : افشین ملاسعیدی شهرستان : آبادان

با تشکر فراوان از اساتید محترم آقایان انارکی و عباس زاده که همکاری بسیار زیاد داشته و بنده را در حل مسائل یاری نموده اند .

هزینه این فایل : قرائت صلوات جهت سلامتی مُنجی عالم بشریت ، قُطب دایره امکان (عج)

عزیزان می توانند به محض آماده شدن دیگر فایل ها به وبلاگ مراجعه نموده و دانلود کنند .

آدرس وبلاگ :sinxcosx.blogfa.com

همچنین در صورت مشاهده اشتباه در محاسبه و پاسخ ها بنده را از طریق شماره ۰۹۱۶۸۳۲۴۵۰۰ مطلع سازید .

سپاسگزارم